

Ἀθωνικοί Διαλόγοι

Ἀποφειτικόν
Περιοδικόν

51
52

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ

Ἀθωνικοὶ Διαλόγοι

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΑΓΙΟΡΕΙΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Ἐπεύθυνος: Θεόκλητος Μοναχὸς Διονυσιάτης
Διανέμεται ὡς εὐλογία ὑπὸ τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὑδρους
Γίνονται δεκταὶ προαιρετικαὶ εἰσφοραὶ

Ἐπιστολαί: ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΝ ΕΛΙΣΣΑΙΟΝ Σιμωνοπετρίτην
Δάφνην - Ἁγίου Ὑδρους

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου: Σωτήριος Λασκαρίδης
Βαλαωρίτου 14, Θεσσαλονίκη, τηλέφ. 536.910

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεοφάνεια	1
Περὶ τῶν τριῶν τρόπων τῆς προσευχῆς	4
Νέα φιλοκαλικά κείμενα	9
Ὁρθόδοξος ἀνθρωπισμὸς καὶ δυτικὸς οὐμανισμὸς	13
Ἀπὸ τὴν Ἑμνολογία τῶν Θεοφανείων	16
Περὶ θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ	19
Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως	22
Βιβλιοκρισίαι	25
Ἀθωνικὰ Σχόλια καὶ Κρίσεις	28

Ἰωαννικὸὶ Διαλόγοι

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 51 - 52 ἸΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1978

ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΑΣ ψυχὰς τῶν πιστῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας, αἱ θειόταται εορταὶ ἀποτελοῦν ὑπόθεσιν χαρᾶς, εὐχαριστίας καὶ ὕμνων, δι' ὅσα ἐξαισία ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀφ' οὗτου «ἐφανερώθη ἐν σαρκί». Ἐντεῦθεν ὁ πιστὸς Κύριος, ζῆ εἰς ἓνα κόσμον φωτὸς. Καὶ εἰς μίαν ἐναλλαγὴν ἱερῶν βιωμάτων, μεταξὺ θανασμοῦ καὶ ἐκστάσεως, εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστίας, ταπεινώσεως καὶ ἀγάπης, λατρείας καὶ δακρύων, προσευχῶν καὶ ὕμνων. Ὁ ὀρθοδόξως πιστευθὼν καὶ ζῶν, κινεῖται μεταξὺ ἱερωτάτων ἐμπειριῶν, θεολογικῆς σκέψεως καὶ πνευματικῶν θεωριῶν. Βλέπει τὴν ταπεινὴν ὑπαρξίν του πλέουσαν ἐντὸς τοῦ φωτὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ χαίρει ἀνεκφράστως, διότι ἀποτελεῖ μέλος τοῦ μυστικοῦ Σώματός του, μέλος Χριστοῦ. Ἡ χρονικὴ ἀπόστασις τῶν εἴκοσιν αἰῶνων ἀπὸ τῆς Θεοφανείας, δὲν ἀμβλύνει τὴν ἐνάργειαν τῆς αἰσθήσεως τῶν συγκλονιστικῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Ὡς σύγχρονον τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν Βάπτισιν, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν. Τὰ ζῆ ὅλα

μαζὺ καὶ ὡσὰν πολὺ πρόσφατα γεγονότα. Ἄν καὶ αἱ ἐκφάνσεις αὐταί, τῆς θεανδρικῆς ὑποστάσεως τοῦ Κυρίου, ἀπέχουν χρονικῶς ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, ὅμως ὁ ἠγαπημένος Σωτὴρ εἶναι Ἕνας καὶ βιοῦται ἐνιαίως. Εἰς τοῦτο διευκολύνουν καὶ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ὑμνογραφία, ἡ ὁποία ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἐβδομάδος συνοψίζει ὅλας τὰς Δεσποτικὰς εορτάς.

Ἄλλ' ἡ ἀγιωτάτη Ἐκκλησία μας ἔχει θεσπίσει τὸν πανηγυρικὸν εορτασμὸν τῶν κοσμοσωτηρίων γεγονότων ἐν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις των, ἐν τῇ περιόδῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ, χάριν τῶν πολλῶν. Πολλῶν λέγων, ἐννοῶ τοὺς «κλητοὺς», ποὺ ἀποτελοῦν τὸν μέγαν καὶ ἀμφιβόλου συνεπείας μεταξὺ πίστεως καὶ ζωῆς ἀριθμὸν. Δὲν ἐννοῶ τοὺς «ἐκλεκτοὺς», τοὺς ὀλίγους, ποὺ κάθε ἡμέραν ἔχουν εορτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ των. Διὰ τοὺς «κλητοὺς» ἐθεσπίσθη ὅπως, ὡς Ἐκκλησία, συνειδητοποιῶμεν τὴν πίστιν, ὁμολογῶμεν «ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ» τὴν ἁγίαν Τριάδα, ὑμνοῦμεν καὶ δοξολογοῦμεν τὸν καλέσαντα ἡμᾶς Κύριον εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν του, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, «τὴν Μητρόπολιν τῶν εορτῶν», κατὰ Χρυσόστομον.

Ἡμεῖς οἱ πιστοί, τὸ πλήρωμα τῆς

Ἐκκλησίας, πολὺ ὀλίγα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καταλάβωμεν τί σημαίνει ἑνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ. Ἀλήθειαι μεγάλαι, ἐκπληκτικαί, δυσνόητοι δι' ἡμᾶς, θὰ παρέμενον ἄγνωστοι ἢ θὰ παρερμηνεύοντο, χωρὶς τὴν θεοφώτιστον ἀνάλυσιν καὶ ἐρμηγείαν τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο, τὸ ἔργον τῶν ἱεροκηρῶν καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἡ διαρκὴς παραπομπὴ εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας. Τότε εἶναι ἀσφαλὲς τὸ κήρυγμα καὶ ὀρθόδοξον, ὅταν εἶναι θεμελιωμένον ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου Θεολογίας, ὅταν εἶναι θεολογικόν. Ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν θεολογίαν ὁδηγεῖ εἰς νόθευσιν τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας καὶ μορφώνει ἓνα Χριστιανισμὸν ἄγνωστον εἰς τοὺς Πατέρας. Εἶναι πλάνη νὰ νομίζωμεν ὅτι ἡ θεολογία δέν εἶναι δι' ὅλους τοὺς πιστούς.

Ἄλλο ὁ θεολόγος νοῦς ὁ διδάσκων καὶ ἄλλο ὁ θεολογούμενος. Θεολόγοι εἶναι ὀλίγοι ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ θεολογούμενοι ὅμως εἶναι ὅλη ἡ Ἐκκλησία. Οὕτω πως ἀποτελοῦμεν πάντες ἐκκλησίαν θεολογουμένων. Καὶ θεολογία εἶναι αὐταὶ αἱ ἀλήθειαι, τὰς ὁποίας ἀπεκάλυψεν ὁ Κύριος Ἰησοῦς καὶ τὸ ἔργον του. Ἐὰν δέν γνωρίζωμεν τὰς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πορείαν τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Καὶ ἐντεῦθεν βιοῦμεν ἓνα Χριστιανισμὸν χωρὶς Χριστόν, ἓνα σύνολον παραγγελμάτων γυμνῶν ἐσωτερικότητος, ἐστερημένων πνεύματος. Ὡσάν νὰ μὴ ἦλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν γῆν μας, ὡσάν νὰ μὴ ἔπαθε, νὰ μὴ ἐσταυρώθη, νὰ μὴ ἀνέστη καὶ νὰ μὴ ἔδωκε τὸ πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας εἰς τὰς καρδίας μας. Καὶ ὡσάν νὰ μὴ μᾶς ἔκαμε «καινοὺς ἀντὶ παλαιῶν, ἀντὶ φθαρτῶν ἀφθάρτους». Καὶ οὕτω πίπτομεν εἰς τυπολατρείαν καὶ εἰς ἰουδαϊκὰ παρατηρήσεις, ὅποτε «οὐδὲν ἡμῶς ὠφελεῖ Χριστός».

Προκειμένου νὰ γράψω τὸ ἄρθρον διὰ τὴν Ἐπιφάνειαν τοῦ Κυρίου,

κατέφυγα εἰς τοὺς πανηγυρικοὺς λόγους τῶν ἁγίων Πατέρων Γρηγορίου Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, κ.ἄ. ὡς καὶ εἰς τὴν θείαν Πνεύματι ἐμπνευσθεῖσαν ὑμνογραφίαν τῶν Χριστουγέννων καὶ Θεοφανείων, ὑπὸ τῶν μεγάλων μελουργῶν Κοσμά τοῦ Ἀγιοπολίτου καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Τί πέλαγος θεολογίας! Πόσον βαθεῖαι συλλήψεις! Ὅποια πανηγυρεῖς ἁγίων ψυχῶν. Οἱ θεοκίνητοι νόες τῶν θεοφόρων Πατέρων, μεταρροιοί, εἰσδύουν μὲ τόσῃ καθαρότητι εἰς τὸ μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου! Ἐκδημοί, «ἱερωμένοι Θεῶ», μνούμενοι καὶ πάσχοντες τὸ μακάριον πάθος τῆς γνώσεως καὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ Θεοῦ, ἀφήνουν τοὺς ποταμούς τῆς θεολογίας των εἰς διατυπώσεις δογματικὰς καὶ εἰς ὑπερουσίους ὕμνους: «Νεῦσον πρὸς ὕμνους οἰκετῶν εὐεργετὰ, ἐχθροῦ ταπεινῶν τὴν ἐπηρμένην ὄφρυν». Φέρον τε παντεπόπτα τῆς ἁμαρτίας, ὑπερθεν, ἀκλόνητον, ἐστηριγμένους. Μάκαρ μελωδοὺς τῇ εἰσεὶ τῆς πίστεως». Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐνθους, ἀρχεται τοῦ λόγου του εἰς τὰ Γενέθλια: «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε. Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε. Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ...». Ὁ δὲ θείος Χρυσόστομος ἐκθαμβὸς πρὸ τοῦ μυστηρίου τῆς Γεννήσεως, ἀναφωνεῖ «Μυστήριον ξένον ὄρω καὶ παράδοξον· οὐρανὸν τὸ σπήλαιον, θρόνον Χερουβικὸν τὴν Παρθένον· τὴν φάτνην χωρίον, ἐν ᾧ ἀνεκλίθη ὁ ἀχώρητος...».

Οἱ λόγοι τῶν ἁγίων Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου, ἀπετέλεσαν τὸ βασικὸν ὕλικόν διὰ τοὺς ὑμνογράφους Κοσμά καὶ Δαμασκηνὸν Ἰωάννην. Πολλάκις χρησιμοποιοῦν εἰς τὰ τροπάρια αὐτὰς τὰς ἰδίας λέξεις, κάμνοντας, κατὰ τὸν ἐρμηνευτὴν τῶν ἀσματικῶν Κανόνων ἅγιον Νικόδημον τὸν ἁγιορείτην, τὴν «ἐπαινετὴν κλεψίαν».

Ἴδου ὁ σκοπὸς τῆς ἐνσαρκώσεως

τοῦ Θεοῦ Λόγου, κατὰ τὸν ἅγιον Κοσμάν. «Ρεύσαντα ἐκ παραβάσεως, Θεοῦ τὸν κατ' εἰκόνα γενόμενον, ὄλον τῆς φθορᾶς ὑπάρξαντα, κρείττονος ἐπταικότα θείας ζωῆς, αὐθις ἀναπλάττει ὁ σοφὸς Δημιουργός». Καὶ ἦτο ἀπαραίτητος ἡ πρόσληψις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, καθότι «τὸ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον· ὃ δὲ ἦνωται τῷ Θεῷ τοῦτο καὶ σώζεται». Καί, συνεχίζει· «τὸ μὲν, καταβῆναι δεῖ Θεὸν πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ, ἡμᾶς ἀναβῆναι, καὶ οὕτω γενέσθαι κοινωνίαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, τῆς ἀξίας συγκριναμένης. Ἔως δ' ἂν ἐπὶ τῆς ἰδίας μένῃ, τὸ μὲν περιωπῆς, τὸ δὲ ταπεινώσεως, ἀμικτος ἡ ἀγαθότης καὶ τὸ φιλάνθρωπον ἀκοινωνήτων». Ἐντεῦθεν ἔχομεν τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν θέωσιν τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· «τοσοῦτον τῷ ἀνθρώπῳ τὸν Θεὸν διὰ φιλάνθρωπιαν ἀνθρωπίζεσθαι, ὅσον ὁ ἀνθρώπος ἑαυτὸν τῷ Θεῷ δι' ἀγάπης δυνηθεὶς ἀπεθέωσε».

Ἐρμηνεύων ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἁγιορείτης τὸ ἀποστολικὸν «ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών...» γράφει τὰ πνευματικώτατα ταῦτα· «... Καὶ κρύπτει μὲν τὸν ἐρχομὸν του εἰς ἓνα τόπον ἀπὸ τοὺς πλεον ἄγνωριστοὺς τῆς Ἰουδαίας καὶ εἰς ἓνα κατοικητήριον τῶν ἀλόγων ζώων· σκεπάζει δὲ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας του μέσα εἰς ἓνα κομμάτι κρέας καὶ ὑπὸ κάτω εἰς τὴν μωρίαν ἐνὸς ἀγνώστου καὶ ἀφώνου νηπίου «ἐν ᾧ εἰσὶ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι»... Ὡς τῆς ἀνυπερβλήτου σου ταπεινώσεως, γλυκὺ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα Ἰησοῦ, ἡ ὁποία ἔκαμε τὸν Προφήτην Ἀββακούμ νὰ εὕγῃ σχεδὸν ἀπὸ τὰς φρένας του καὶ νὰ λέγῃ· «Κύριε κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην· ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ...». Καὶ ἡ ὁποία ταπεινώσεως σου, ἐκίνησε τὸν σὸν ὄσιον Ἰσαάκ νὰ εἰπῇ τὰ ὑψηλὰ τοῦτα λόγια:

«ἡ ταπεινοφροσύνη, στολὴ θεότητος ἐστίν· ὁ γὰρ λόγος ὁ ἐνανθρωπήσας, αὐτὴν ἐνεδύσατο καὶ ὁμίλησεν ἡμῖν δι' αὐτῆς ἐν τῷ σώματι ἡμῶν... ἵνα μὴ ἡ κτίσις καταφλεχθῇ τῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ».

Οὕτως, ἀδελφὲ ἐν Χριστῷ, «μὴ παύσης δοξολογῶν τὸν γεννηθέντα Χριστόν, ὄχι μόνον μὲ λόγια, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον μὲ τὰ ἔργα. Πρόλαβε δὲ καὶ νὰ τὸν ἀπαντήσης ἐξ οὐρανοῦ κατερχόμενον διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν θεωρίας· ὑψώθητι ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῶν γηϊνῶν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ διὰ σε ἐπὶ γῆς κατελθόντος· ἄδε εἰς αὐτὸν ἄσμα καινόν, καθὼς σε παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ· ἄδε ὅμως πολλὰ καὶ ἀκόρεστα ἄσματα, καὶ μὴ χόρταινε ἀδων. Ἐὰν οὕτως ἀδῆς, θέλει σε ἐνθυμηθῇ ὁ Κύριος, πρὸς ὃν ἄδεις, καὶ ἔχει νὰ σε ἐλεήσῃ, καθὼς σε βεβαιώνει ὁ Ἡσαΐας· «πολλὰ ἄσον, ἵνα σου μνεῖα γένηται».

Καὶ μετάρσιοι τῷ πνεύματι ἐκ τῆς ἀεννοήτου θείας συγκαταβάσεως πρὸς τὴν ἡμετέραν πτωχείαν ἃς λέγωμεν μετὰ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. «Πόσαι μοι πανηγύρεις καθ' ἑκάστον τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων! ὧν ἀπάντων κεφάλαιον ἔν, ἡ ἐμὴ τελείωσις καὶ ἀνάπλασις, καὶ ἡ πρὸς τὸν πρῶτον Ἀδὰμ ἐπάνοδος».

Καὶ ἃς στοχαζώμεθα τὸν γλυκὺτατον Ἰησοῦν, πότε, ὡς βρέφος ἐν τῇ φάτνῃ ἀνακείμενον· πότε, ὑπὸ τοῦ Συμεῶν βασταζόμενον· τώρα, βαπτιζόμενον, πάσχοντα, ὑβριζόμενον καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ γυμνὸν κρεμάμενον, καὶ ἐν τῷ τάφῳ ὡς νεκρὸν καλυπτόμενον· ἄλλοτε δὲ, ἀνιστάμενον, ἀναλαμβανόμενον εἰς οὐρανοῦς, καὶ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθεζόμενον· οὕτω γὰρ σε παραινεῖ καὶ ὁ Θεολόγος νὰ κάμνης, λέγων· «Διὰ πασῶν ὀδευσον ἀμέμπτως τῶν ἡλικιῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ δυνάμεων, ὡς Χριστοῦ μαθητής». Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· «Ἔθισον τὸν νοῦν σου ἀεὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς οἰκονομίας τοῦ Σωτήρος μελετᾶν».

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ *

ΠΡΟΣΕΥΧΗ είναι δημιουργία, δημιουργία ύψηλοτάτη, δημιουργία και ποιησις κατ' ἔξοχήν. Δυνάμει τούτου προσλαμβάνει αὐτὴ ἀπείρους μορφάς, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ὑφίσταται μία δυνατότης διακρίσεώς της εἰς εἶδη ἀναλόγως τῆς καταστάσεως ἢ κατευθύνσεως τῶν κυρίων πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, τοῦθ' ὅπερ ποιοῦσιν καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ἡ προσευχὴ συμπύπτει πρὸς τὰ στάδια τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Πρώτη κίνησις τοῦ νοδὸς εἶναι ἡ πρὸς τὰ ἔξω. Δευτέρα, ἡ εἰς ἑαυτὸν ἐπιστροφή καὶ τρίτη, ἡ κίνησις πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου.

Ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν τοιαύτην τάξιν οἱ Ἅγιοι Πατέρες διακρίνουν τρεῖς τρόπους προσευχῆς: Ὁ πρῶτος ἔνεκα τῆς ἀνικανότητος εἰσέτι τοῦ νοδὸς νὰ ἀναβαίῃ ἀμέσως εἰς τὴν καθαρὰν ἕνωσιν τοῦ Θεοῦ, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν «φαντασίαν», ὁ δεῦτερος ἀπὸ τὴν «νόησιν», καὶ ὁ τρίτος ἀπὸ τὸν θυσιολογὸν εἰς τὴν «θεωρίαν». Κυρίως ὀρθὴν καὶ καρποφόρον οἱ Πατέρες θεωροῦν τὴν προσευχὴν τοῦ τρίτου τρόπου, ἀλλὰ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔχῃ προσευχὴν τοιοῦτου βαθμοῦ ἔξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὁδοῦ του, θεωροῦν καὶ τοὺς δύο πρώτους τρόπους φυσικοῦς καὶ ὠφελίμους εἰς τὸν καιρὸν των. Ταυτοχρόνως ὅμως ὑποδεικνύουν ὅτι ἐὰν ὁ

ἄνθρωπος μένῃ ἱκανοποιημένος μὲ τὸν πρῶτον τρόπον προσευχῆς καὶ καλλιεργεῖ αὐτὸν εἰς τὴν ζωὴν του, τότε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν στεριότητα, εἶναι δυνατόν καὶ σοβαρὰ πνευματικὰ νοσήματα. Ὁσον ἀφορᾷ τὸν δεῦτερον τρόπον προσευχῆς, ἂν καὶ ὑπερβαίῃ κατὰ πολὺ τὸν πρῶτον εἰς ἀξίαν, ὅμως ἐπίσης εἶναι ὀλιγόκαρπος. Δὲν ἐξάγει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπον ἀγῶνα πρὸς τοὺς λογισμοὺς καὶ δὲν ὀδηγεῖ αὐτὸν οὔτε εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὰ πάθη, οὔτε πολὺ περισσότερον, εἰς τὴν καθαρὰν θεωρίαν. Ὁ τρίτος, ὁ τελειότερος τρόπος προσευχῆς εἶναι τοιαύτη στάσις τοῦ νοδὸς ἐν τῇ καρδίᾳ, ὥστε ὁ προσευχόμενος ἐκ βαθέων αὐτοῦ τοῦ εἶναι του, ἔξω εἰκόνων καὶ μορφῶν καθαρῶ νοῖ παρίσταται τῷ Θεῷ.

Τὸ πρῶτον εἶδος προσευχῆς κρατεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς διαρκῆ παραπλάνησιν, εἰς τὸν κόσμον τῆς φαντασιοκοπίας. Τὸ θεῖον καὶ γενικῶς πᾶν πνευματικὸν λαμβάνει διαφόρους φανταστικὰς μορφάς, ὕστερον δὲ βαθμηδὸν καὶ ἡ πραγματικὴ ζωὴ καθίσταται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἔμπλεος στοιχείων ἐκ τῆς σφαίρας τῆς φαντασίας.

Κατὰ τὸν δεῦτερον τρόπον προσευχῆς αἱ ἐσωτερικαὶ εἴσοδοι τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοδὸς εἶναι ἀνοικταὶ πρὸς εὐκόλον διεϊσοδυσιν παντὸς ἀλλοτρίου. Δυνάμει τούτου, ὁ ἄνθρωπος ζῆ συνεχῶς ὑποβαλλόμενος εἰς τὰς πλέον διαφόρους ἐπιδράσεις ἐκ τῶν ἔξω. Μὴ ἐννοῶν ὅμως, τί ἀκριβῶς συμβαίνει, μετ' αὐτοῦ ἀντικειμενικῶς, δηλαδὴ τίνι τρόπῳ ἀναφύονται ἐντὸς αὐτοῦ ὅλοι αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ καὶ οἱ πόλεμοι ἀποδεικνύεται ἀνίκανος νὰ ἀντισταθῇ δεόντως εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν παθῶν. Κατ' αὐτὸ τὸ εἶδος προσευχῆς ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει κάποτε χάριν καὶ ἔρχεται εἰς ἀγαθὴν κατὰ

* Ἀπὸ τὸ θαυμάσιον βιβλίον τοῦ ἀρχιμανθρου Σωφρονίου, «Ὁ Γέρον Σιλουανός».

στασιν, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς ἐσφαλμένης ἐσωτερικῆς στάσεώς του δὲν δύναται νὰ διαμένῃ σταθερῶς εἰς αὐτήν. Ἀποκτῆσας ὠρισμένας θεολογικὰς γνώσεις καὶ σχετικῶς εὐσχήμονα διαγωγὴν, ἱκανοποιημένους μὲ αὐτὴν τὴν κατάστασιν, σταδιακῶς ἔλκεται πρὸς τὴν διανοητικὴν θεολογίαν. Κατὰ τὸ μέτρον δὲ τῆς προόδου εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος θεολογίας δυσχεραίνεται ὁ ἐσωτερικὸς πόλεμος τῶν λεπτῶν ψυχικῶν παθῶν — τῆς κενοδοξίας καὶ ὑπερφηφαναίας, αὐξάνεται ἡ ἀπώλεια τῆς χάριτος καὶ ἐξασθενεῖ ἡ προσευχή. Εἰς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν του αὐτοῦ ὁ τρόπος προσευχῆς, ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ ὁποῖου εἶναι ἡ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον μᾶλλον εἰς φιλοσοφικὰς θεωρίας, αἰτινες ἐπίσης, ὡς καὶ ὁ πρῶτος τρόπος προσευχῆς, τὸν εἰσάγουν εἰς ἕνα φανταστικὸν κόσμον. Πράγματι, τοῦτο τὸ εἶδος τῆς ἀφηρημένης, νοητικῆς φαντασίας εἶναι ὀλιγώτερον ἀφελές καὶ ὀλιγώτερον ἀπομεμακρυσμένον τῆς ἀληθείας, παρὰ τὸ πρῶτον.

Ὁ τρίτος τρόπος προσευχῆς — ἡ ἔνωση τοῦ νοῦς μετὰ τῆς καρδίας — εἶναι ἐν γένει ἡ φυσικὴ θρησκευτικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ποθομένη, ζητούμενη, ἄνωθεν διδομένη. Τὴν ἔνωσιν τοῦ νοῦς μὲ τὴν καρδίαν αἰσθάνεται ἔκαστος, ὅταν προσεύχηται προσεκτικῶς «ἐκ καρδίας». Εἰς ἀκόμη μεγαλύτερον βαθμὸν γνωρίζει αὐτήν, ὅταν ἔρηται πρὸς αὐτὸν ἡ κατάνυξις καὶ ἡ γλυκεῖα αἴσθησις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Τὰ δάκρυα κατανύξεως κατὰ τὴν προσευχὴν εἶναι πιστὴ ἔνδειξις τοῦ ὅτι ὁ νοῦς ἠνώθη μετὰ τῆς καρδίας, καὶ ὅτι ἡ παροῦσα προσευχὴ εὗρε τὸν πρῶτον τῆς τόπον, τὴν πρώτην ἀναβαθμίδα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβάσεως. Ἴδου διατί τόσον τιμᾶται ἡ κατάνυξις ὑφ' ὄλων τῶν ἀσκητῶν. Ὁμιλοῦντες ὅμως, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, περὶ τοῦ τρίτου τρόπου προσευχῆς, ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἄλλο τι, μεγαλύτερον: νοῦν ἐν εὐκτικῇ προσευχῇ ἰστάμενον ἐν τῇ καρδίᾳ.

Χαρακτηριστικὸν ἀποτέλεσμα ἡ ἰδίωμα τῆς τοιαύτης κινήσεως καὶ ἐγκατοκλήσεως τοῦ νοῦς εἰς τὰ ἔσω, εἶναι ἡ διακοπὴ τῆς ἐνεργείας τῆς φαντασίας καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ νοῦς ἀπὸ πάσης εἰκόνας, εὐρισκομένης ἐν αὐτῷ. Ὁ νοῦς τότε γίνεται ὄλος ἀκοῆ καὶ ὄρασις, καὶ βλέπει καὶ ἀκούει κάθε λογισμόν, πλησιάζοντα ἕξωθεν, προτοῦ οὗτος διειοδύσῃ εἰς τὴν καρδίαν. Κατὰ τὴν τέλει τῆς προσευχῆς αὐτῆς ὁ νοῦς ὀχι μόνον δὲν ἐπιτρέπει τὴν εἴσοδον λογισμῶν εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπωθεῖ αὐτούς, καὶ ὁ ἴδιος τηρεῖται ἀπὸ τῆν μετ' αὐτῶν κρᾶσιν. Οὕτως, ἐπιτυγχάνεται ἡ καταστολὴ τῆς ἐνεργείας παντὸς πάθους ἐν τῇ ἐμβρυώδει καταστάσει αὐτοῦ, ἐν αὐτῇ τῇ γενέσει του. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἐξαιρετικῶς βαθὺ καὶ περίπλοκον, καὶ ἡμεῖς ἐδώ προτιθέμεθα νὰ δώσωμεν μόνον τὴν πλέον στοιχειώδη σκιαγραφίαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΜΟΥ

Ἡ ἁμαρτία πραγματοποιεῖται διαβαίνουσα τὰς καθωρισμένας φάσεις τῆς ἐσωτερικῆς τῆς ἐξελίξεως.

Πρώτη μορφή εἶναι ἡ προσεγγίζουσα πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἕξωθεν πνευματικὴ τις ἐπίδρασις, ἥτις κατ' ἀρχὰς δύναται νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀσαφής, ἀόριστος. Τὸ πρωταρχικὸν στάδιον μορφοποιήσεως εἶναι ἡ ἐμφάνισις ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ «ὀπτικοῦ» πεδίου τοῦ ἀνθρώπου «εἰκόνας» τινος. Καθ' ὅσον τοῦτο δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν λογίζεται εἰς ἁμαρτίαν. Αἱ εἰκόνες εἰς ἄλλας μὲν περιπτώσεις φέρουν χαρακτηριστὴν μᾶλλον ἐποπτικόν, εἰς ἄλλας δὲ κυρίως νοητικόν, συχνότερον δὲ μικτόν. Ἐφ' ὅσον ὅμως καὶ αἱ ἐποπτικαὶ εἰκόνες ἔλκουν ὀπίσω τῶν αὐτῶν ἡ ἐκείνην τὴν σκέψιν, ὑπὸ τῶν ἀσκητῶν πᾶσαι αἱ εἰκόνες καλοῦνται «λογισμοί».

Εἰς τὸν ἀπαθῆ ἄνθρωπον ὁ «κυρίαρχος» νοῦς δύναται νὰ προσηλώσῃ τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τοῦ προσερχομένου λογισμοῦ ὡς γνωστικὴ τοῦ εἶναι δύναμις, μένων πάντη ἐλεύθερος ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ λογισμοῦ. Ἄλλ' ἐὰν ἐντὸς

τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει «τόπος», ὑπάρχει κατάλληλον ἔδαφος, ὡς εὐνοία πρὸς τὸ πνεῦμα, τὸ περιεχόμενον εἰς τὸν λογισμόν, τότε ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ τοῦ τελευταίου ἐπιδιώκει νὰ καταλάβῃ βιαίως τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου. Κατορθώνει δὲ τοῦτο προκαλοῦσα εἰς τὴν προδιατεθειμένην πρὸς τὸ πάθος ψυχὴν ἐν ἀσθημα ἡδονῆς, ἴδιον τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου πάθους. Εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἡδονὴν συνίσταται ὁ «πειρασμός». Ἐν τούτοις καὶ ἡ στιγμή αὐτῆ τῆς ἡδονῆς, ἂν καὶ μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἀτελείας τοῦ ἀνθρώπου, ὅμως δὲν λογίζεται εἰς ἁμαρτίαν. Εἶναι ἀπλῶς ἡ «πρότασις» τῆς ἁμαρτίας.

Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τοῦ ἐφαμάρτου λογισμοῦ ἐν ἀδραΐς γραμμαΐς δύνανται νὰ χαραχθῇ ὡς ἑξῆς: Ἡ προτεινομένη ἐμπαθὴς ἡδονὴ προσελκύει τὴν προσοχὴν τοῦ νοῦς. Στιγμὴ ἐξαιρετικῶς σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνος, διότι ἡ ἔνωσις τοῦ νοῦς μετὰ τοῦ λογισμοῦ ἀποτελεῖ τὴν εὐνοικὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τελευταίου. Ἐὰν διὰ μιᾶς ἐσωτερικῆς βουλευτικῆς πράξεως ὁ νοῦς δὲν ἀποκοπῇ ἀπὸ τὴν προτεινομένην ἡδονὴν, ἀλλὰ παρατείνει τὴν ἐν αὐτῇ διαμονὴν του διὰ τῆς προσοχῆς, τότε ἐμφανίζεται ἡ συμπάθεια πρὸς αὐτὴν καὶ ἄρχεται ἡ εὐνοικὴ μετ' αὐτῆς συνομιλία, ἐξ ἧς ἔπεται ὁ «συνδυασμός», ὅστις δύνανται νὰ ἐξελιχθῇ εἰς τὴν πλήρη καὶ ἐνεργητικὴν «συγκατάθεσιν». Ἀκολουθῶς, ἡ συνεχῶς αὐξανόμενη ἡδονὴ δύνανται ἤδη νὰ δεσπόσῃ τοῦ νοῦς καὶ τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ λέγεται «αἰχμαλωσία». Μετὰ τοῦτο ὅλοι αἱ δυνάμεις τοῦ αἰχμαλωτισθέντος ἀπὸ τοῦ πάθους κατευθύνονται πρὸς τὴν μᾶλλον ἢ ἤττον ἀποφασιστικὴν ἔργῳ πραγματοποιήσιν τῆς ἁμαρτίας, ἐὰν δὲν ὑπάρχουν πρὸς τοῦτο ἐξωτερικὰ ἐμπόδια, ἢ, ἐπὶ παρουσίᾳ ἐμποδίων, πρὸς τὴν ἀναζητήσιν δυνατότητος τῆς τοιαύτης πραγματοποιήσεως.

Ἡ παρομοία αἰχμαλωσία δύνανται νὰ μείνῃ μοναδικὴ καὶ ποτὲ πλέον νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ, ἐὰν ἦτο ἀποτέλεσμα ἀπλῶς ἀπειρίας ἀγωνιζομένου ἀσκητοῦ. Ἐὰν ὅμως αἱ αἰχμαλωσίαι ἐπαναλα-

βάνωνται, ὀδηγοῦν πλέον εἰς τὴν «ἔξιν» τοῦ πάθους, ὁπότε πᾶσαι αἱ φυσικαὶ τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις ἀρχίζουν νὰ δουλεύουν εἰς αὐτὸ τὸ πάθος.

Ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐνηδόνου ἐνεργείας τοῦ πάθους, ὅτι, ἀνωτέρω ἐκλήθη «πρότασις», ὀφείλει νὰ ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος, ὅστις δύνανται νὰ συνελθῇ εἰς ὄλας τὰς φάσεις τῆς ἐξελιξέως τοῦ ἁμαρτωλοῦ λογισμοῦ· καὶ εἰς κάθε μίαν ἀπὸ αὐτὰς ὁ ἀσκητὴς δύνανται νὰ νικήσῃ καὶ οὕτω νὰ μὴ ἀποπερατωθῇ ἔργῳ ἢ ἁμαρτίᾳ. Πάντως, ἀπὸ τὴν στιγμὴν τῆς ταλαντεύσεως τῆς θελήσεως ὑφίσταται τὸ στοιχεῖον τῆς ἁμαρτίας καὶ χρεῖαν ἔχει μετανοίας, ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ ἐκ προσαγωγῆς ἢ χάρις.

Ὁ πνευματικῶς ἀδόκιμος συναντᾷται συνήθως μὲ τὸν ἐφάμαρτον λογισμόν, ὅταν ὁ τελευταῖος ἀπαραιτήτως ἔχη διέλθῃ τὰς πρώτας φάσεις τῆς ἐξελιξέως του καὶ ἔχη ἤδη ἀποκτήσῃ ὠρισμένην δυνάμιν, ἀκόμη δὲ περισσότερον, ὅταν ἐγγίξῃ ὁ κίνδυνος τῆς ἔργῳ τελέσεως τῆς ἁμαρτίας. Οὕτω, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἁμαρτίας, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐγκατασταθῇ ὁ νοῦς μὲ προσευχὴν ἐντὸς τῆς καρδίας. Διότι, καθὼς εἴπομεν ἀνωτέρω, μὲ τὴν τοιαύτην ἐσωτερικὴν στάσιν τοῦ νοῦς, ἡ ἁμαρτία ἀνακατατίθεται ἐν αὐτῇ τῇ συλλήψει τῆς. Εὐκαιρον ἴσως εἶναι ἐνταῦθα νὰ μνησθῶμεν τῶν λόγων τοῦ Προφήτου: «Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος... μακάριος ὃς κρατήσῃ καὶ ἔδαφιεῖ τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέτραν» τοῦ Ὁνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ψαλμ. ρλστ' 8-9).

Ἀγωνιζόμενος διὰ τὴν ἐλευθερίαν του ὁ ἀσκητὴς, διεξάγει πόλεμον πρὸς τὸν λογισμόν, τόσον ἔντονον, ὅσον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώρισεν αὐτὸν ἐκ πείρας, οὔτε κἀν δύνανται νὰ φαντασθῇ. Εἰς τοῦτον τὸν ἐσωτερικὸν πόλεμον πρὸς τὸν λογισμόν, εἰς αὐτὴν τὴν κατ' εὐθειαν ἀντίστασιν πρὸς αὐτόν, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀρχαρίου οὐκ ἴσπανίως ὑφίσταται μερικὴν ἤτταν, ἐνίοτε ὅμως ἐπιφέρει καὶ νίκην. Οὕτω, σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἀσκητὴς δύνανται νὰ μελετήσῃ τὸν χαρακτηριστὴν τοῦ κάθε λογισμοῦ μέχρι καταπληκτικῆς λεπτότητος, τόσον ὥστε ἂν

καὶ δὲν διαπράττει ἔργω τὴν ἀντίστοιχον ἁμαρτίαν, ὅμως μανθάνει τὴν ἐνεργειαν κάθε πάθους πολὺ βαθύτερον καὶ λεπτότερον ἢ ὁ κατεχόμενος ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ τελευταῖος δύναται νὰ παρατηρῇ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐνεργείας ἐκείνου ἢ τοῦ ἄλλου πάθους, ἀλλὰ διὰ νὰ κατορθώσῃ βαθυτέραν γνῶσιν του, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ φθάσῃ μέχρις ἐκείνου τοῦ πνευματικοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον διαμένει ὁ προσευχόμενος κατὰ τὸν τρίτον τρόπον, καὶ οὕτω βλέπει πᾶν πάθος ἐν τῇ ἐμβρυώδει αὐτοῦ φάσει.

Κλείων τὰς εἰς τὴν καρδίαν εἰσόδους, τοποθετήσας ἐκεῖ ὡς φρουρὸν τὸν ἀπηλλαγμένον φαντασίας καὶ διαλογισμῶν, ἀλλὰ καθωπλισμένον διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νοῦν, εἰσέρχεται ὁ ἀσκητῆς εἰς ἀγῶνα κατὰ πάσης ἐπιδράσεως, ἔξωθεν, ἐκ τῆς κοσμικῆς σφαίρας ἐκπορευομένης. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ οὐσία τῆς νοερᾶς νήψεως, ἣτις σκοποῦν ἔχει τὸν ὑπὲρ ἀπαθείας ἀγῶνα.

Ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν, ἢ κατὰ τῶν παθῶν νίκη κατορθοῦται διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ἐνταῦθα πραγματευόμεθα τὴν ἰδιαιτέραν μορφήν τῆς ἀσκητικῆς νήψεως, ἢ ὁποία ἀρχίζει ὅταν ὁ διελθὼν τὰ ὠρισμένα στάδια τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως ἀσκητῆς ἐγκαταλείπει τὴν προσευχὴν τοῦ πρώτου τρόπου, κατόπιν πείρας καὶ τοῦ δευτέρου, συνειδητοποιήσας τὴν τοῦ τοιοῦτου ἀτέλειαν.

Ἡ φυλακὴ τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας ἀπὸ παντὸς λογισμοῦ ἀπαιτεῖ μακρὸν ἀγῶνα, ἐξαιρετικῶς δύσκολον καὶ λεπτόν. Ὁ ἄνθρωπος, ζῶν μεταξὺ τοῦ ἀτελευτήτου πλήθους τῶν πλέον ποικιλομόρφων ἐντυπώσεων καὶ ἐπιδράσεων, ἕνεκα ἀκριβῶς τοῦ πλήθους των καὶ τῆς συνεχοῦς ἀλλαγῆς των, δὲν κατανοεῖ οὔτε τὸ γένος των, οὔτε τὴν ἰσχύν των. Ἄλλ' ὁ ἀσκητῆς, ἐργάτης τῆς νοερᾶς ἡσυχίας, ἐν τῇ ἀποταγῇ ἀπὸ παντὸς ἐξωτερικοῦ, συγκεντροῦται δι' ὅλης του τῆς δυνάμεως εἰς τὸ ἔσω τοῦ εἶναι του, καὶ ἐκεῖ εἰσέρχεται εἰς μονομαχίαν μετὰ τοῦ κυριωτέρου πάθους του λογι-

σμόν. Μόνον ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίσῃ τις τὸ γένος καὶ τὴν κολοσσιαίαν ἰσχύν του. Ὁ μὴ ἐπαρκῶς προσεκτικὸς ἐσωτερικῶς ἄνθρωπος λίαν εὐκόλως πίπτει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ λογισμοῦ καὶ καταντᾷ δούλος αὐτοῦ. Διὰ τῆς ὑποκλίσεως τοῦ θελήματός του πρὸς τὸν λογισμὸν ὁ ἄνθρωπος ἐξομοιοῦται πνευματικῶς καὶ ταυτίζεται ἀκόμη μὲ ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐνέργεια εἶναι ἐγκεκλεισμένη εἰς τὸν λογισμὸν. Ἀποδεχόμενος ἐν τῇ ψυχῇ ἐμπαθῆ λογισμὸν, ὅστις κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀποτέλεσμα δαιμονιώδους ἐπιδράσεως, ὁ ἄνθρωπος γίνεται ὄργανον δαιμονικῆς ἐνεργείας.

Ὁ βαθῶς προσευχόμενος νοῦς αἰσθάνεται ἐνίοτε τὴν ἐκ τῶν ἔξω προσέγγισιν πνεύματός τινος, ἀλλ' ἐὰν ἡ εὐκτικὴ προσοχὴ δὲν διαταραχθῇ, τότε ἐξαφανίζεται αὐτὸ ἀπρακτον, οὕτως ὥστε μετὰ τὴν προσευχὴν δὲν δύναται νὰ εἴπῃ ὁ ἄνθρωπος ποῖος, διατί, καὶ διὰ τίνος ἦλθε.

Ἐνίοτε, εἰς βαθεῖαν προσευχὴν συμβαίνει κάτι δυσκόλως ἐξηγούμενον. Πλησίον τοῦ νοῦς διέρχονται φωτοφόροι ἐμφανίσεις, αἱ ὁποῖαι προσπαθοῦν νὰ ἐλκύσουν πρὸς ἑαυτὰς τὴν προσοχὴν του. Ἐὰν ὁ νοῦς δὲν διδῇ εἰς αὐτὰς προσοχὴν, τότε ἐπιμένουν, ὡς νὰ λέγουν: «Θὰ σοῦ φέρω σοφίαν καὶ σύνεσιν, καὶ ἐὰν δὲν μὲ ἀποδεχθῆς, τότε, ἴσως, ποτὲ πλέον δὲν θὰ μὲ διδῆς». Ὁ ἔμπειρος ὅμως νοῦς δὲν προσέχει εἰς αὐτὰς κατ' οὐδένα τρόπον, καὶ αὐταὶ φεύγουν ὅχι μόνον ἀπαράδεκτοι, ἀλλ' οὐδὲ ἐγνωσμένοι. Ὁ νοῦς οὔτε κἀν γνωρίζει ἀσφαλῶς ἀν ἦτο πονηρὸς ἐχθρὸς ἢ καλὸς ἄγγελος. Γνωρίζει ὅμως ἐκ πείρας, ὅτι ἐὰν προσηλώσῃ τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν προτεινομένην φωτοφόρον σκέψιν, χάνει τὴν προσευχὴν καὶ ὑστερον μετὰ μεγάλου κόπου ἀναζητεῖ αὐτήν. Ἡ πρᾶξις ἐδειξεν, ὅτι κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς ἀπαιτεῖται τελεία ἐγκράτεια ἀκόμη καὶ ἀπὸ καλὰς κατ' ὄψιν σκέψεις, διότι ἀλλῶς ὁ νοῦς συνατᾷται μὲ τὴν ἀτελειῶτον ἐξέλιξιν τοῦ λογισμοῦ, καὶ καθὼς ἔλεγεν ὁ Γέρων, «καθαρὸς δὲν ἐξέρχεται». Ἡ ἀπύ-

λεια τῆς καθαρᾶς προσευχῆς εἶναι ζή-
μία δι' οὐδενὸς ἀνταμειβομένη.

Ἡ θαυμασία αὕτη ἐργασία (ἀκατάλη-
πτος εἰς τὴν ὀκνηρὰν πλειοψηφίαν) ἐ-
πιτυγχάνεται μὲ μέγαν κόπον καὶ ὑπὸ
ὀλίγων.

Ἡ οὐσία τῆς ἀσκητικῆς ὁδοῦ τοῦ Γέ-
ροντος δύναται νὰ ἐκφρασθῆ εἰς ὀλίγας
λέξεις: — φυλακὴ τῆς καρδίας ἀπὸ κά-
θε ξένον λογισμὸν μέσῳ τῆς ἐσωτερι-
κῆς νοερᾶς προσοχῆς, ἵνα ἀποφυγῶν
πᾶσαν ἄλλοτρίαν ἐπίδρασιν, ἐπιτύχη
τὴν παράστασιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν

καθαρᾷ προσευχῇ.

Αὕτη ἡ ἐργασία ὀνομάζεται νοερά
ἡσυχία. Ἐκκληροδοτήθη αὕτη εἰς ἡ-
μᾶς ὑπὸ τῆς ζωσῆς καὶ γραπτῆς παρα-
δόσεως τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἀπὸ τῶν
πρώτων αἰώνων τοῦ χριστιανισμοῦ μέ-
χρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Διὰ τοῦτο εἶναι
δυνατὸν νὰ ὀμλήη τις περὶ τῆς ἀσκητι-
κῆς ὁδοῦ τοῦ Γέροντος, ὡς καὶ ὁ ἴδιος
ἔπραττε, πραγματευόμενος περὶ τῆς ὁ-
δοῦ τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ ἐν γέ-
νει.

ΝΕΑ ΦΙΛΟΚΑΛΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΨΠΑΡΧΕΙ μία σύγ-
χρως για την σημα-
σίαν των φιλοκαλι-
κων κειμένων. Πολ-
λοι νομίζουν, ότι φι-
λοκαλικά κείμενα εί-
ναι μόνον όσα είναι
έσωματωμένα στην
γνωστήν «Φιλοκαλία». Πρόκειται περι
άγνοιας. Οί εκδόται της «Φιλοκαλίας», ά-
γιοι Νικόδημος ό Άγιορείτης και Μα-
κάριος Κορίνθου, συνέλεξαν, από άγιορει-
τικές βιβλιοθήκες τά καλλίτερα, κατá την
γνώμην τους, Πατερικά, Νηπιτικά και Ά-
σκητικά κείμενα και τά εξέδωκαν τό 1782
στην Βενετία σέ ένα τόμον 1200 σελ. με-
γάλου σχήματος. Η «Φιλοκαλία» έγνωρι-
σεν επανειλημμένες εκδόσεις με τελευ-
ταίαν την του Άλεξ. Παπαδημητρίου σέ
5 τόμους, τόν δέ τίτλον της εδανείσθησαν
προφανώς οί εκδόται από την «Φιλοκα-
λία» των άγιων Βασιλείου του Μεγάλου
και Γρηγορίου του Θεολόγου, άποτελου-
μένην επίσης από άνθολόγησιν Πατερι-
κων κειμένων.

Άλλά οί άνθωνες, οί λειμωνες και οί
κηποι των άγιων Πατέρων είναι άνεξάν-
τητοι, άπεραντοι και σέ πολλά σημεΐα
παρθενικοί, γιατί ακόμη κανείς δέν έδρε-
ψε τά έν άγίω Πνεύματι εδωδιάζοντα θεί-
ως άνθη των λόγων. των. Όμως και έ-
κείνα τά ιερά κείμενα που εξέδόθησαν πα-
λαιότερα, είναι σέ όλίγους γνωστα και
δνονόητα λόγω της αρχαίας γλώσσης των
και των πνευματικών όρων των. Διά του-
το άκριβώς, προσιθέμεθα νά προσφέρωμεν
στιους έν Χριστώ αδελφούς, την αυθεντι-
κήν σοφίαν των άγιων Πατέρων σέ γλωσ-
σαν εύληπτον και κατανοητήν και μέ σχο-
λιασμόν όπου χρειάζεται.

Έκ των κειμένων αυτών παραδέτομεν
έπιμεταφράσει στους «Αθωνικούς Διαλό-

γους», ως «δείγμα γραφής», από τό δι-
βλίον του μακαρίτου Διονυσίου Τρίκκης
«Ο Άνατολικός Μοναχισμός», με την έλ-
πίδα έν προσευχή, ότι συντόμως θά εκ-
δοθούν ένταίως σέ ένα τόμον με σχετικήν
Είσαγωγήν και Σχόλια.

ΩΠΟΣΟΝ μεγάλην τι-
μήν έχει τό άγιον και
ιερόν σχήμα σας! Ω
πόσην πνευματικήν ευ-
ωδίαν αποπνέει! Ω
πόσον μέγαλον τρόπον
ζωής εκλέξατε! Κανέ-
νας λόγος δέν δύναται
νά τόν έγκωμάση αντίξια. Ω σχήμα μονα-
χικόν, που έγγίζει τόν ουρανόν! Ω σχήμα
μοναχικόν, που ένώνει τόν άνθρωπον με τόν
Θεόν! Ω μοναχικόν σχήμα, που εικονίζει
άγγέλους! Ω μοναχικός βίος, που διατηρεί τό
«κατ' εικόνα Θεού»! Ω μοναχικός βίος, που
παρίσταται μπροστά στον Θεόν! Ω μοναχι-
σμός, που είναι στον Θεόν σέ μεγάλην τι-
μήν! Ω βίος μοναχικός, με τόν όποιον σώζε-
ται ό κόσμος!

Έσάς μοναχοί, εάν κανείς θελήση νά σας
μακαρίση, θά πη «Μακάριοι οί άρμμοι έν όδω,
οί πορευόμενοι έν νόμω Κυρίου». Σεις μελε-
τώντες αυτών τόν νόμον ήμέραν και νύκτα,
όμοιάζετε με τό δένδρον τό φυτευμένον εκεί
που τρέχουν τά νερά, που καρποφορεί στην
εποχήν του, που τά φύλλα του θάλλουν ό-
λον τόν χρόνον και οί καρποί του είναι πάν-
τα ώραίοι, έτσι λοιπόν και σεις καρποφο-
ρούντες με λόγους και έργα, μπορείτε νά
λέγετε με πολλήν οικειότητα εις τόν Θεόν
τά λόγια του Άσματος των Άσμάτων: «Κα-
ταβήτω αδελφιδός μου εις κηπον αυτού, και
φαγέτω καρπόν άκροδρύων αυτού». Γιατί σεις,
ώ άξιοπόθητοι από τόν Θεόν, μονάζοντες, εί-
σασθε κηπος του Χριστού, που έχει φυτευμέ-
να διάφορα δένδρα, που καλλιεργείται με

τὸν θεῖον νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ. Σεῖς δὲν εἴθετε ἓνα δάσος δένδρων γιὰ νὰ κατοικήσουν σὲ σὰς ἄγρια θηρία, δηλαδὴ τὰ πλήθη τῶν αἰμοβόρων δαιμόνων, ἀλλὰ εἴθετε «κῆπος κεκλεισμένος» ἀσφαλιζόμενος μὲ τείχη ἀπὸ τιμίους λίθους. Κι' αὐτό, γιατί δὲν γίνατε λεία τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ πασθήκατε μὲ τὸ δίκτυον τοῦ Χριστοῦ μέσα ἀπὸ τὴν ἄλμυρὰν θάλασσαν, ποῦ εἶναι ἡ σύγκυσις τοῦ κόσμου.

Σεραπίωνος Θεοῦεως, Πρὸς μονάζοντας, Migne, PG 40, στ. 933.

Ὁ βίος τῶν παρθενεύοντων πάντοτε καὶ μοναζόντων, ἀποβαίνει ἀγγελικὸς γιατί εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν λαϊκῶν. Διότι αὐτοὶ ποῦ ζοῦν μοναστικῶς, ἔχουν πεθάνει διὰ τὸν κόσμον καὶ ζοῦν ἐν Χριστῷ, ποῦ χάριν αὐτῶν ἀπέθανε καὶ ἀνεστήθη. Γι' αὐτὸ ἀρνηθέντες νὰ ζοῦν γιὰ τὸν ἑαυτὸν τους, συσταυρώνονται μὲ τὸν Χριστόν.

Ἄββα Θεοδώρου τοῦ Θηβαίου F. Halkin, SPVG, σελ. 111.

Ὅπως ἄλλα ζῶα εἶναι ἐπάνω στὴν γῆν, ἄλλα στὰ νερὰ καὶ ἄλλα στὸν ἀέρα, ἔτσι καὶ οἱ ἄνθρωποι· ἄλλοι εὐρίσκονται σὲ μέσην κατάστασιν σὰν τὰ χερσαῖα ζῶα· ἄλλοι θλέπουν ὑψηλὰ σὰν τὰ πετεινὰ καὶ ἄλλοι κολυμβοῦν μέσα στὰ νερὰ τῆς ἁμαρτίας σὰν τὰ ψάρια, ὅπως λέγει καὶ ὁ Δαβὶδ: «Ἦλθα στὰ βάθη τῆς θαλάσσης καὶ μὲ κατεπόντισε ἡ καταιγίς». Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι τὰ ἰδιώματα τῶν ζώων. Ἐμεῖς ὅμως, σὰν ἄετοι ποῦ ἐβγαλαν φτερά, πρέπει νὰ ἀνέθωμεν ὑψηλότερα καὶ νὰ «καταπατήσωμεν λέοντα καὶ δράκοντα», ὅπως λέγει ὁ Δαβὶδ, καὶ νὰ κυριαρχήσωμεν τοῦ ἄλλοτε ἄρχοντος σατανᾶ...

Πλέομεν στὸ ἄγνωστον. Ἀπὸ τὸν ἱεροψάλτην Προφήτην Δαβὶδ ἐλέχθη, ὅτι ὁ βίος μας εἶναι σὰν τὴν θάλασσαν. Καὶ ἄλλα μὲν μέρη τῆς θαλάσσης εἶναι πετρώδη, ἄλλα δὲ γεμάτα ἀπὸ θηρία καὶ ἄλλα γαλήνια. Ἐμεῖς μὲν οἱ μοναχοὶ πλέομεν εἰς τὸ γαλήνιον μέρος τῆς θαλάσσης, οἱ δὲ λαϊκοὶ εἰς τὰ ἐπικίνδυνα μέρη. Καὶ ἐμεῖς πλέομεν τὴν ἡμέραν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης· οἱ λαϊκοὶ πλέουν τὴν νύκτα περιφερόμενοι ἀπὸ τὴν ἄγνοιάν των.

Ὅσις Συγκλητικῆς. ΠΕΠΕΣ 35, σελ. 232, 233.

Μέχρι τότε ποῦ τὰ θηρία (τῶν παθῶν) ἐ-

κρύπτοντο ἀπὸ τὶς κοσμικὲς μέριμνες, δὲν ἐγίνοντο αἰσθητά. Τώρα ὅμως ποῦ ξεσκεπάσθηκαν, ἔγιναν σὲ ὄλους γνωστά. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ μικρότερα ἁμαρτήματα τῆς μοναχῆς ἢ τοῦ μοναχοῦ γίνονται φανερά. Ὅπως φαίνεται εὐκολὰ σὲ ὄλους ἓνα δηλητηριώδες ζῶον, ἔστω τὸ πλέον μικρόν, δταν εὐρίσκεται σὲ καθαρὸν δωμάτιον, ἔτσι ἀντίθετα, καὶ τὰ μεγαλύτερα ἰσόβια ζῶα δὲν φαίνονται, στὸν κόσμον, διότι καλύπτονται ἀπὸ τὰ διάφορα κοσμικὰ πράγματα, ὡσὰν σὲ ἀκάθαρτα σπῆλαια φωλιασμένα.

Ὅσις Συγκλητικῆς. ΒΕΠΕΣ, 35 σ. 243.

Ὁ ἀσκητικὸς βίος ἔχει ἓνα σκοπὸν· τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Διὰ νὰ ἐπιτύχη ὅμως κανεὶς τὸν σκοπὸν αὐτόν, πρέπει νὰ φυλάσῃ μὲ φόβον Θεοῦ, ὅπως τὰς θείας ἐντολὰς, ὅτι διδάσκουν οἱ ἅγιοι Πατέρες.

Μ. Βασιλείου, Λόγος Ἀσκητικὸς. Migne PG 31, στ. 881.

Βλέπετε αὐτοὺς τοὺς πτωχοὺς, ποῦ δὲν ἔχουν οἰκίαν, τοὺς χωρὶς σάρκα καὶ σχεδὸν χωρὶς αἷμα, γι' αὐτὸ καὶ συγγενεύοντας μὲ τὸν Θεόν, τοὺς ἀνυποδῆτους καὶ κοιμωμένους στὸ κῶμα, τοὺς ὑπάρχοντας στὴν γῆν καὶ ζῶντας ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν· τοὺς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀνωτέρους ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα· τοὺς δεμένους μὲ τὴν σάρκα καὶ μαζὶ ἐλευθέρους· τοὺς κρατημένους ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ μαζὶ ἀκράτητους. Αὐτοὺς ποῦ δὲν ἔχουν τίποτε στὸν κόσμον καὶ μαζὶ ἔχουν ὅλα τὰ ὑπερκόσμη. Αὐτοὺς ποῦ ζοῦν δύο ζωές· τὴν παροῦσαν, ποῦ παραβλέπουν καὶ τὴν μέλλουσαν, ποῦ ἀγωνίζονται νὰ φθάσουν. Αὐτοὺς ποῦ ἐνεκρῶθησαν καὶ γι' αὐτὸ ἔγιναν ἀθάνατοι· αὐτοὺς ποῦ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὶς ὕλες τοῦ κόσμου καὶ ἐνώθησαν μὲ τὸν Θεόν. Αὐτοὺς ποῦ ἔπαυσαν νὰ ἔχουν ἐμπαθεῖς πόθους καὶ ζοῦν μὲ τὸν ἀπαθῆ καὶ θεῖον ἔρωτα; Αὐτοὶ εἶναι κοντὰ στὴν πηγὴν τοῦ φωτὸς καὶ ἀπὸ τῶρα δέχονται τὶς ἄκτιστες λάμπεις του. Αὐτοὶ περνοῦν μὲ ἀγγελικὰς ψαλμωδίας, μὲ ὀλονύκτιες προσευχὰς καὶ ὁ νοῦς των ἀρπάζεται στὸν Θεόν. Αὐτοὶ ἔχουν τὴν δυνατότητα καθάρσεως τῆς ψυχῆς καὶ καθίρονται, ἐνῶ ἢ ἀνάβασις των πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ θέωσις των δὲν γνωρίζουν μέτρον. Αὐτοὶ κατοικοῦν σὲ σπηλιές, ἀλλὰ ζοῦν στοὺς οὐρανούς. Αὐτοὶ εἶναι παραπεταμένοι ἐκουσίως, ἀλλὰ τοὺς περιμένουν θρόνοι. Περιφέ-

ρονται γυμνοί, αλλά φοροῦν τὸ ἔνδυμα τῆς ἀφθαρσίας. Ζοῦν σπὴν Ἐρημον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Ἐρημον πηγαίνουν στὸν Παράδεισον. Καταπατοῦν τὶς ἡδονές γιὰ τὴν ἀτελείωτη καὶ ἀνέκφραστη ἀπόλαυσιν...

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Migne, PG 35, στ. 593.*

Αὐτοὶ ποὺ ἐχώρισαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀφιέρωσαν τὸν βίον τῶν στὸν Θεόν, εἶναι πρὸ σοφοὶ ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς. Ἐνωσῶ τοὺς Μοναχοὺς μας, ποὺ ἀγωνίζονται νὰ γίνουν τέλειοι.

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Migne, PG 36, στ. 538.*

Ἄφοῦ ὁ ἀσκητὴς Σεραπίων ἢ Σινδόσιος, παρέμεινε μὲ ἀνδρεία ἀνομιὰ στὸ ἐν Ρώμῃ ἀσκητήριον τῆς μοναχῆς, ὕστερα, ἀφοῦ τὴν εἶδε, ἐρώτησε: Γιατί κάθουαι ἐδῶ; Αὐτὴ τοῦ ἀπεκρίθη: Δὲν κάθομαι, ἀλλὰ βαδίζω. Ἐκεῖνος τῆς λέγει: Ποῦ πηγαίνεις; Ἡ παρθένος τοῦ λέγει: Πρὸς τὸν Θεόν μου. Πάλιν ἐρωτᾷ ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ; Ζῆς ἢ ἀπέθανες; Ἐκείνη ἀπαντᾷ: Πιστεύω εἰς τὸν Θεόν μου, ὅτι ἔχω πεθάνει γιὰ τὸν κόσμον. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ ζῆ σαρκικὰ ἀδύνατον νὰ πορευθῆ πρὸς τὸν Θεόν.

Παλαδίου, *Λαυσαϊκόν. Migne, PG 34, σελ. 1187.*

Ἄς ἐξετάσωμεν τὴν θεωρουμένην ὡς κορυφὴν κάθε ἀγαθοῦ, δηλαδὴ τὴν Βασιλείαν, συγκρίνοντας αὐτὴν μὲ τὸν μοναχισμόν καὶ δις ἐξακριβώσωμεν σὲ τί κυριαρχεῖ ὁ βασιλεὺς καὶ σὲ τί ὁ μοναχός. Λοιπὸν ὁ μὲν βασιλεὺς κυβερνᾷ μὲ ἕνα τοῦ λόγον πόλεις, κῶρες, ἔβνη πολλά, στρατηγούς, ὑπάρχουσ, στρατεύματα, δήμους καὶ κοινοβούλια. Ὁ δὲ μοναχός, ποὺ παρέδωσε στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸν ἑαυτόν του καὶ προτίμησε τὸν μοναχικὸν βίον, εἶναι κύριος τοῦ θυμοῦ, τοῦ φθόνου, τῆς φιλαργυρίας τῶν ἡδονῶν καὶ ὄλων τῶν κακῶν. Αὐτὸς φροντίζει πάντοτε καὶ ἀποβλέπει νὰ μὴν ἀφήσῃ τὴν ψυχὴν του νὰ κυριαρχηθῆ ἀπὸ τὰ αἰσχροὰ πάθη, οὔτε νὰ δουλωθῆ ὁ λαγισμός του, ἀπὸ τὴν πικρὴν του τυραννία, ἀλλὰ νὰ διατηρῆ πάντοτε τὴν διάνοιάν του ἐλευθέραν ἀπὸ αὐτά, ἔχων τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ὡς ἐπιστάτην στὰ πάθη. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους λοιπὸν τὴν βασιλείαν καὶ ἐξουσίαν ἔχει ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἔχει ὁ μοναχός, ὥστε εἶναι πρὸ ὀρθὸν νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς

τὸν μοναχὸν βασιλέα ἢ ἐκεῖνον ποὺ ἀκτινοβολεῖ μὲ τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸ στέμμα καὶ κάθεται σὲ χρυσοῦν θρόνον.

Γιατὶ, πράγματι, βασιλεὺς εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ ἐπιβάλλεται στὰ πάθη τοῦ θυμοῦ, τοῦ φθόνου καὶ τῶν ἡδονῶν, τὰ ὑποτάσσει στὸν θεῖον νόμον, συντηρεῖ τὸν νοῦν του ἐλεύθερον καὶ δὲν ἀφήνει τὴν ψυχὴν του νὰ κυριαρχηθῆ ἀπὸ τὶς ἡδονές. Αὐτὸν εὐχαρίστως νὰ ἔβλεπα νὰ κυβερνᾷ τὰ ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἐν τῇ γῆ πράγματα καὶ ὅσα εἶναι στὶς πόλεις, στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες καὶ στὰ στρατεύματα. Διότι αὐτὸς ποὺ κατευθύνει μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, εὐκολα ἤμπορεῖ νὰ κατευθύνῃ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῶν θεῖων νόμων, ὥστε νὰ γίνεταί πατὴρ τῶν ἀνθρώπων, συμπεριφερόμενος μὲ σύνεσιν καὶ ἀγάπην στὶς πόλεις ποὺ κυβερνᾷ.

Ἰωάννου Χρυσοστόμου. *Basilide, 1, σελ. 208 - 209.*

Εἶναι καλόν, λέγει ἡ Γραφή, νὰ εἰσέρχεται κανεὶς σὲ σπῆτι ὅπου ὑπάρχει πένθος, παρὰ σὲ σπῆτι ὅπου γελοῦν ἀθεόφοβα. Ἀπὸ τὸ ἀθεόφοβο σπῆτι ἀρχίζει ἡ ἀρρώστια τῆς ψυχῆς. Γιατὶ ἂν μὲν ἔχῃς τὰ μέσα διασκεδάσεως, πῆρες τὴν ᾄθησιν νὰ μιμηθῆς· ἂν πάλιν εἶσαι πτωχός, ἐτραυματίσθῃς ἀπὸ τὴν λύπην. Ὅμως σὲ σπῆτι ποὺ ὑπάρχει πένθος, δὲν συμβαίνουν αὐτά. Γιατὶ ἂν μὲν εἶσαι πτωχός δὲν θὰ πονέσῃς· ἂν δὲ ἔχῃς τὰ μέσα πρὸς τρυφήν, ἀμέσως ἀναστέλλεσαι.

Πράγματι σπῆτι πένθους εἶναι τὰ μοναστήρια, ὅπου ὑπάρχει «σάκκος καὶ σποδός», μόνωσις γιὰ περισυλλογὴν, ἀπουσία γέλωτος ἀμαρτυλοῦ».

Αὐτόθι.

Ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Θεὸν -μὲ συνέπειαν, πρέπει -προηγούμενος- νὰ διακόψῃ κάθε γήινον δεσμόν. Αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὴν λήθην τῶν συνηθειῶν τοῦ παρελθόντος. Γιατὶ ἂν δὲν ἀποξενωθῶμεν ἀπὸ τὶς συγγενικές σχέσεις καὶ τὶς κοσμικὰς ἀναστροφές μας, ὥσῃ νὰ εἰσερχώμεθα σ' ἕνα ἄλλον κόσμον, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολον ποὺ λέγει «ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει», εἶναι προβληματικὸν ἂν θὰ ἐπιτύχωμεν τὸν σκοπὸν μας, δηλαδὴ νὰ εὐαρεστήσωμεν τὸν Θεόν. Ἄλλωστε ὁ Κύριος εἶπεν ὀριστικῶς: «Πᾶς ἐξ ὑμῶν, δις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς

ὑπάρχουσιν ἑαυτοῦ, οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής».

Μ. Βασιλείου, "Ὅροι κατὰ πλάτος, Migne, PG 31, στ. 921.

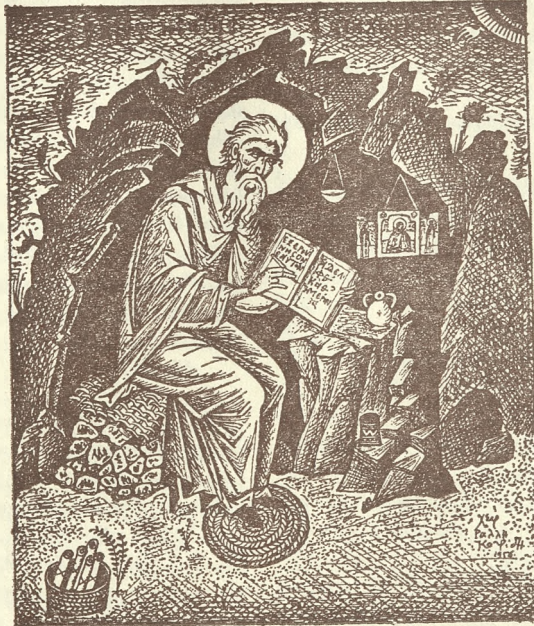
Ὁ μοναχός, λέγεται, ὅτι εἶναι ἕνα θυσιαστήριον, εἰς τὸ ὅποιον καὶ ἀπὸ τὸ ὅποιον προσφέρονται καθαρὰς προσευχὰς πρὸς τὸν ὕψιστον Θεόν· θυσιαστήριον πνευματικῶς οἰκοδομημένον καὶ θεμελιωμένον ἐκεῖ «ὅπου στάθηκαν οἱ πόδες τοῦ Κυρίου, ὅπως λέγει ὁ Προφήτης Δαβὶδ. Καὶ οἱ πόδες τῶν μοναχῶν δὲν σαλεύονται, διότι λέγει ὁ Δαβὶδ: «Οἱ πόδες μας ἐστάθηκαν σὲς αὐλές σου, Ἱερουσαλήμ».

Νείλου τοῦ Ἀσκητοῦ, Migne, PG 79, στ. 388.

Κάποιος στρατηγός ποῦ ἀγαποῦσε τὸ κυ-

νήγι, ἀνέθηκε στὸ ὄρος γιὰ νὰ θηρεύσῃ. Τὸν ἀκολουθοῦσαν σκύλοι καὶ στρατιῶτες, ποῦ εἶχαν τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὸν σκοπὸν τους. Μόλις εἶδε ἀπὸ μακρὰ τὸν ἐρημίτην Μακεδόνην, τὸν λεγόμενον Κριθοφάγον καὶ ξμαθε ποῖδες εἶναι, κατέβηκε ἀπὸ τὸ ἄλογόν του, τὸν πλησίασε καὶ ἐρώτησε, τί κάνει στὸ ὄρος ποῦ κάθεται. Ὁ ἐρημίτης ἀπάντησε: «Ἐὖθι τί ἤλθεθες νὰ κάμῃς καὶ ἀνέβηκες στὸ ὄρος;» Ὁ στρατηγός ἀπάντησε, ὅτι ἤλθε νὰ θηρεύσῃ. Τότε τοῦ λέγει ὁ Μακεδόνης: «Κι' ἐγὼ θηρεύω τὸν Θεόν μου, ἐπιθυμῶ νὰ τὸν πιάσω καὶ ποθῶ νὰ τὸν γνωρίσω. Καὶ δὲν θὰ σταματήσω ποτὲ αὐτὴν τὴν ἁγίαν θήραν». Ὁταν ἄκουσεν αὐτὰ ὁ στρατηγός, ὅπως ἦτο ἐπόμενον, ἐθαύμασε καὶ ἀνεχώρησε.

Θεοδωρήτου Κύρου, Migne PG 82, στ. 1404.

ΟΡΘΟΔΟΣΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΟΣ ΟΥΜΑΝΙΣΜΟΣ

Ο ΠΡΟΒΛΗΜΑ του ανθρώπου αναμφίβολα είναι το συγκλονιστικότερο σε όλους τους αιώνες. Σήμερα όμως με την ραγδαία εξέλιξη του κόσμου σε όλους τους

τομείς της ζωής, το πρόβλημα αυτό αποκατὰ ιδιαίτερη σημασία γιατί βρίσκεται στην πιο κρίσιμη φάση του. Έκείνο που προσδίδει στο πρόβλημα τόσο επείγουσα προτεραιότητα, είναι η ασθμαίνουσα προπαγάνδα των πιο έτερογενών φιλοσοφικών ρευμάτων, που αξιώνουν να αναπλάσουν τον άνθρωπο κατ' εικόνα και ομοίωσή τους. Είναι δε πάρα πολύ δύσκολο να προσδιορίση κανείς την ποικιλία των «εκδόσεων» των διαφόρων τύπων ανθρώπου, που προβάλλονται σαν υποδείγματα μιμήσεως, μέσα σ' αυτή την πολυτυπία. Ποτέ άλλοτε δεν ακούστηκαν τόσες φωνές αμφισβητήσεως για τόν οριστό τύπο του ανθρώπου, όσες τόσο εκκωφαντικά και τόσο βίαια ακούγονται σήμερα.

Μιά προσεκτική παρατήρηση όμως σ' αυτόν τον κυκεώνα των φιλοσοφικών μαζι και κοινωνιστικών σημαιών, που ανεμίζονται με τόσο αξιοσέβαστο πάθος, θα μπορούσε ένα διεισδυτικό μάτι να μην άπατηθή από την πολυχρωμία, που δεν εύνοεί και τόσο μια προσπάθεια κατατάξεώς τους. Πράγματι η ποικιλία είναι ένα απλό επιφανόμενο. Στο βάθος τα πράγματα ξεκαθαρίζονται. Με μια επίμονη ανάλυση διαπιστώνει κανείς άμέσως δύο, το πολύ τρεις ενότητες, που ένσωματώνουν τις διάφορες αποχρώσεις. Την μίαν ένότητα αντιπροσωπεύει ο Όρθόδοξος ανθρωπισμός, την δεύτερη ο δυτικός ουμανισμός και την τρίτη μια απόκλιση προς μια μορφή ουδέτερη. Αλλά θα μπορούσε να ρωτήση κανείς αν

κάποιος δεν είναι Όρθόδοξος, ούτε ουμανιστής, τότε τί μπορεί να είναι; Μπορεί να είναι ο χωρίς παραταξιακό πάθος άποποθέτητος, αυτός που βρίσκεται σ' ένα μεταίχμιο, αυτός που δεν θρήκε ακόμη το δρόμο του, κάποιο δρόμο, ο προβληματιζόμενος, ο αμφισβητίας, ο άνωριμος, που παρά ταύτα έχει κι' αυτός την σημαία του που ανεμίζει, γιατί θέβαια πρέπει κι' αυτός να άκουσθῆ ότι υπάρχει.

Μ' αυτόν τον τύπο, παρ' ότι αντιπροσωπεύει μεγάλες μάζες δεν θα άσχοληθούμε γιατί δεν μπορούμε να πούμε τίποτε, αφού δεν είναι τίποτε ακόμη τουλάχιστο. Δεν είναι ούτε θέση, ούτε άρνηση. Αν δεν περνά το στάδιο της νηπιακής του ηλικίας, είναι άφρευκτα ένα σακατεμένο πλάσμα άνικανο να κάμη και κακό, αφού το καλό ακόμα δεν το έγνωρίσε. Οι ψυχικές του δυνάμεις είναι σε αδράνεια, για να διεγερθούν μόνο σαν ένστικτα εν όψει λείας ή άμυνας. Ο τραγικός αυτός τύπος, μάλλον ο μη ών αυτός άνθρωπος δεν είναι θέβαια άπολεσμένος. Αν είναι μη ύπάρχων για το παρόν, όμως από αυτόν έξαρτάται να μεταβληθῆ στο μέλλον σε ένα άγγελο φωτός ή σε ένα άγγελο του σκότους, που δεν θα μπορῆ ν' άγαπάη στους αιώνες.

2. Αν ο ουδέτερος τύπος αντιπροσωπεύη μίαν άτέλειωτη δυστυχία μέσα στην τραγική άνυπαρξία του, ο δυτικός τύπος ουμανισμός, μαζι με όλα τα θετικά του στοιχεία, είναι μια άρνηση ή μια άφαίρεση. Όσο και να μη προβάλλη σε όξεία μορφή την άρνήσή του, όσο και να παρουσιάζεται με ένα σύνολο θετικών ανθρωπιστικών στοιχείων, μέσα στο χώρο των όποιών έχει την παραίσθηση της άυταρκειάς, όμως δεν μπορῆ να κρύψη την άρνήσή του σε ό,τι δεν είναι φυσικό.

Άλλά τί είναι ο δυτικός ουμανισμός; Η φύσις — και αυτή πεπτωκυτα — στην άπο-

θέωσή της. Μία αυτόνομηση τῆς θείας ἁοριστίας ζωῆς στὰ ἀφορήτως στενά ὄρια τῶν φαινομένων. Εἶναι συμμόρφωση στὸ παραμορφωτικὸ ἀριστοτελικὸ δόγμα: «οὐδὲν ἐν νῶ ὁ μὴ πρότερον ἐν αἰσθήσει». Εἶναι μιὰ ἀξιοθρηνητὴ αὐτάρκεια ἐκαστὸν διεφθαρμένο ἀνθρώπινον λόγο, ἕνας ἀγνωστικισμὸς μὲ τὸν μανδύα τῆς ἐκλογικεύσεως τῶν πάντων, ποὺ ἔχει ἀναγάγει σὲ ὕψιστο κριτήριον ἀληθείας τὸν ἐτερόφωτον ἄνθρωπο: «μέτρον πάντων ἄνθρωπος». Ὁ δυτικὸς οὐμανισμὸς ἐκφράζει μιὰ παρατεταμένη ἐπαναστατικὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ πίστεψε ὁ ἄνθρωπος, βυθισμένος στὸ σκοτάδι του, ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔκαμε τὸν ἑαυτό του Θεό, στὸν ὁποῖον ἀνεγνώρισε ὅλες τῆς ἰδιότητες ποὺ θὰ εἶχεν ὁ Θεός, ἐὰν ὑπῆρχε! Κι' ἔτσι ζῆ μόνος του, ὀρφανός, φτωχός, ἀλύτρωτος, ζῆ μὲ τῆς πυγολαμπίδες ποὺ παράγει ὁ νοῦς του, ἀνέραστος, ἀρκοῦμενος στὰ «κεράτια» ποὺ τοῦ προσφέρει ἡ ἐκβιαζομένη νὰ γίνῃ ἁμαρτωλὴ φύση» μὲ τὸ θυμικὸ του ὀργισμένο, τὸ ἐπιθυμητικὸ του νὰ ἔρπη στὴ γῆ καὶ μὲ τὸ λογιστικὸ του ἀφώτιστο καὶ φαντασιωμένο. Καὶ στὴν καλύτερη ἐκδοχῇ, ὁ δυτικὸς οὐμανισμὸς, τέρπεται νὰ πλάθῃ ἀνυποστάτους κόσμους μὲ τὴν νοσηρὴ φαντασία του ἢ νὰ ξεγελάῃ τὴν ἀνήσυχον καρδιά του μὲ τὰ αἰσθητικὰ προϊόντα τῆς.

3. Ὁ δυτικὸς οὐμανισμὸς δὲν εἶναι ἕνα πρόσφατο φαινόμενο. Γεννήθηκε πολὺ πρῶτα, ἴσως μαζὶ μὲ τὸν Ἀδάμ, ποὺ θέλησε νὰ γίνῃ θεὸς χωρὶς τὸν Θεόν. Ὅσο καταπληκτικὸ καὶ ἂν εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὁ μῶς εἶναι ἀναντιρροητὸ ὅτι ὁ οὐμανιστὴς εἶναι ἕνα δυστυχιωμένο παιδί τοῦ Θεοῦ, ποὺ κατὰ δαιμονικὸ τρόπο ἀρνεῖται τὸν πατέρα του. Ἐμπιστευμένοι ἐξ ὀλοκλήρου τῆς «μεταφυσικῆς» γνώσεως του στὴν λογικὴ του, μὲ δειστροαμμένα τὰ γνωστικὰ κέντρα τῆς ψυχῆς του, εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑποπτευθῇ ὅτι ἔχει πατέρα, πλὴν τοῦ «γονίμου» Χάους. Ἀλλὰ ἀπομονωμένοι ὅπως εἶναι, «σὲ χώραν μακρὰν» ἀπόδημος καὶ θόσκοντας τοὺς χοιρῶδεις διαλογισμούς του, δὲν ἔχασε τὴν αἰσθησι μιᾶς ἀκαθάρτου γι' αὐτὸν βασιλικῆς καταγωγῆς του, ποὺ ὁ ἔμφωτος λόγος καὶ ἡ εὐγένεια τῶν συναισθημάτων εἶναι τὰ πιὸ ἀδιάφυστα τεκμήρια

τῆς. Καὶ ἐπειδὴ δὲν καταλάμπονται, λόγος καὶ συναίσθημα, ἀπὸ τῆς ἀκτιστοῦς ἀκτίνες τοῦ Θεοῦ, λειτουργοῦν σὲ ἕνα ἡμίφως, δπου τὰ πάντα ὀρῶνται ὄχι ὅπως εἶναι, ἀλλὰ παραμορφωμένα. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἄνθη ποὺ παράγονται στὸ κλίμα αὐτὸ εἶναι ἄνθη τοῦ κακοῦ, σὰν φιλοσοφία, σὰν τέχνη, σὰν πολιτισμὸς, μὲ ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς νοσηρότητος, τῆς ἀπελπισίας, τῆς ἀπουσίας τοῦ φωτός, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλπίδας, τῆς ζωηφόρου ἀγάπης. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι νόμος βιολογικὸς, τὰ ὄντα νὰ ἐκφυλίζονται ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον τους, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐγκλιματίστηκαν μέσα στὸ ἀφομοιωτικὸ κλίμα τοῦ δυτικοῦ οὐμανισμοῦ, ἤδη αἰσθάνονται ἄνετα, θεωροῦν ὅτι ἔτσι εἶναι ἡ ζωῇ, ὅτι δὲν ἔχουν νὰ κάνουν τίποτε καλύτερο, ὅτι, τέλος, εἴμαστε ὄντα μοιραῖα «καιρῶ φαινόμενα καὶ καιρῶ λυόμενα».

4. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ποὺ ἔγραφα τὸ ἄρθρο γιὰ τὴν «Παράδοση», γεμῆτος θλίψη ἀπὸ τὴν περιγραφή τοῦ θεόπλαστο ἀνθρώπου, ποὺ «ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε, ἀλλὰ παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ δημιώθη αὐτοῖς», δέχτηκα τὴν ἐπίσκεψη ἑνὸς ἰσπανοῦ ἑλληνοιστῆ. Καὶ σὰν μιὰ ἐπιβεβαίωση ἐκείνων ποὺ ἔγραφα, μοῦ λέγει: ἔχω ἀμφιβολίες, δὲν ἔχω χαρὰ, δὲν μπορῶ νὰ ἀγαπήσω τὸν Θεό, εἶμαι δυστυχής! Τὸν ῥώτησα τί ἐργασία κάνει καὶ μοῦ ἀπάντησε ὅτι εἶναι ἐκπαιδευτικὸς καὶ κάνει μεταφράσεις Ἑλλήνων συγγραφέων στὰ ἰσπανικὰ καὶ ἀντίστροφα. Τὸν ῥώτησα ποιὸς μεταφράζει καὶ γιατί καὶ μοῦ ἀπαρίθμησε μιὰ σειρὰ συγχρόνων λογοτεχνῶν, τοὺς ὁποίους, εἶπε, ἀγαπᾶ, ἐνῶ παράλληλα μετέφρασε κάποιους ποιητὰς ἰσπανοὺς καὶ τὴν «Σκοτεινὴ Νύχτα» τοῦ Ἰωάννου τοῦ Σταυροῦ — τοῦ γνωστοῦ μυστικιστοῦ.

Ἀφοῦ τοῦ ἀνέπτυξα τὸν τρόπο τῆς Ὁρθοδόξου ζωῆς, ποὺ γεμίζει τὴν ψυχὴ μὲ φῶς καὶ ἐλπίδα καὶ χαρὰ, τὸν παρετήρησα ὅτι δὲν εἶναι ἐκκληρικὸ γιατί αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό του δυστυχῆ. Αὐτὸ, τοῦ εἶπα, εἶναι ἐπόμενο, ἀφοῦ διαβάσετε, μεταφράσετε καὶ ἀγαπᾶτε αὐτοὺς ποὺ προσωποποιοῦν τὸν δυτικὸν οὐμανισμὸ, ὅς εἶναι Ἑλληνας, γιατί εἶναι οἱ ἴδιοι δυστυχεῖς καὶ μεταδίδουν καὶ σὲ σᾶς τῆς ἀμφιβολίας τους, τὸ κενὸ τους καὶ τὴν δυστυχία τους. Μοῦ ἀπάντησε ὅτι πιστεύει στὸ Χριστό, ἀλλὰ θεωρεῖ κι'

αυτούς πού μετέφρασε αξιολόγους. Τοῦ θύμησης τὸ «οὐ δύνασθε δυοὶ κυριοὶ δουλεύειν». Ὅταν ὁ ἀνθρώπινος ὄργανισμὸς προσλαμβάνη καλὰς τροφὰς καὶ δηλητηριασμένες, ἐπόμενον εἶναι νὰ πάθῃ ἐπικίνδυνες διαταραχάς. Καὶ ἀπόδειξη, συνεπλήρωσα, εἰσθε σεῖς ὁ ἴδιος καὶ τὰ πλήθη τῶν δυστυχῶν πού τοὺς διαβάξουν καὶ ψυχραίνεται ἢ πῖστη τους καὶ ἀδειάζει ἢ ψυχὴ τους. Αὐτοί, τοῦ εἶπα, οἱ «δάσκαλοι» τρώνε ἀπὸ αὐτὸ — καὶ τοῦ ἔδειξα τὸ χορτάρι τοῦ κήπου μου. Ὁ Ἰσπανὸς ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἄλλα ἔδειξε, ὅτι κάτι κατάλαβε. Τὸν προέπεμψα μὲ ἀγάπη καὶ λύπη ἀφοῦ τοῦ εἶπα, ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι τρώνε «ἄρτον ἀγγέλων» πού τὸν προσφέρουν οἱ Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπανήλθα στὸ κελλί μου γιὰ νὰ συνεχίσω τὸ παρὸν ἄρθρο μὲ πόνο καὶ προσευχὴ στὸ Θεὸ ν' ἀνοίξῃ τὸ νοῦ τῶν παιδιῶν Του γιὰ νὰ κατανοήσουν, ὅτι χωρὶς Αὐτὸν ὅλα εἶναι ἔρεβος καὶ δυστυχία.

5. Σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς «οὐδέτερους» καὶ τοῦ δυτικοῦ τύπου οὐμανιστάς, πού δὲν ξέρουν «πόθεν ἔρχονται καὶ πού ὑπάγουν», ὁ Ὁρθόδοξος ἀνθρωπιστὴς εἶναι δεμένος μὲ γνώση καὶ τὴν πνευματικὴ του αἰσθησὴ ἀπὸ τὸν Θεό, σὰν γεννήτορα καὶ δημιουργό του καὶ βλέπει μὲ καθαρὴ διαφάνεια, ὅτι ὑπάρχει χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ τὸν Θεό. Δὲν αἰσθάνεται μόνο, ὅτι εἶναι πλασμένος «κατ' εἰκόνα» Του, ὅτι ἔχει ὅλες τὶς θεϊκὰς ιδιότητες ὑπὸ ἀνάπτυξη, τῆς ἀγιότητος, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐν Θεῷ ἀθανασίας, ἀλλὰ καὶ γνωρίζει ὅτι ἔχει καὶ τὴ δυνατότητα, μέσα στὴ χάριν τοῦ Θεοῦ, νὰ ὁμοιωθῇ μὲ τὸ Θεό, νὰ γίνῃ ἕνας κατὰ χάριν μικρόθεος, ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς: «Ἀγαπητοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμέν, καὶ οὐπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δὲ ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὁμοίωμα αὐτὸν καθὼς ἔστι» (Α' Ἰωάν. γ', 2). Ἄν ἐπιτρέπεται νὰ μιλήσουμε σχηματικά, γιὰ πραγματικότητες πού ὑπερβαίνουν τὰ σχήματα καὶ τὶς εἰκό-

νες, θὰ λέγαμε ὅτι ὁ Ὁρθόδοξος ἀνθρωπιστὴς βλέπει τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ὁμοίους του μέσα σὲ μιὰ δέσμη ἀπὸ ἀκτιστὸ φῶς λουσιμένους, πού καλύπτει ὀλόκληρο τὸν κτιστὸ κόσμον σὰν ἐνέργεια τῆς θείας Οὐσίας, σὰν ἐπέκταση πρὸς τὰ λογικὰ ὄντα τῆς Τριαδικῆς ἀγάπης, σὰν ἐρωτικὴ ἐκστατικὴ κίνηση τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ἐπίσης ἐρωτικὰ διακείμενον καὶ ἐξιστάμενον πλάσμα Του. Ἔτσι ὁ Ὁρθόδοξος ἀνθρωπιστὴς ζῆ μέσα στὴν χαρὰ, στὴν εἰρήνη, στὴν γνώση, στὴν σοφία, στὴν ἀγάπη, στὸν θεῖο ἔρωτα, μακάριος μὲ τὴ μακάρια ἐλπίδα νὰ διῇ τὸν Θεὸν του καὶ νὰ ζῆσθαι ἐν Θεῷ «ἐκτεπώτῃ» εἰς αἰῶνας αἰώνων. Γι' αὐτὸ καὶ στὴ γῆ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό του ξένο καὶ πάροικο μὲ «τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς». Καταφάσκει βέβαια σὲ ὅ,τι εἶναι ἀντάξιο τῆς πνευματικῆς εὐγενείας του, σὲ ὅ,τι βρῆσκει στὰ πλαίσια τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως, ἀλλὰ τῆς καρδιάς τοὺς πόθους κενώνει ὅλους στὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς: «Ρίπτει τὰ παρόντα ὁ τῶν ἐπιζομένων γευσάμενος· ὅλον γὰρ τὸν πόθον ἐν ἐκείνοις κενώσας». Καὶ ἐνῶ ἀναστρέφεται στὸν κόσμο καὶ συμμετέχει στὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, ὅμως βλέπει καὶ αἰσθάνεται τὰ πάντα μὲ τὰ μεταμορφωμένα καὶ πνευματοποιημένα ὄργανα τῆς ψυχῆς του.

Γίνεται λοιπὸν φανερό, ὅτι μεταξὺ τοῦ Ὁρθοδόξου ἀνθρωπισμοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ τύπου οὐμανισμοῦ «χάσμα μέγα ἐστήρικται». Καὶ ἡ πολιτογράφηση τοῦ δυτικοῦ οὐμανισμοῦ στὴν Ὁρθόδοξον Ἑλλάδα, ἀποτελεῖ, τὸ λιγότερο, ἀσυνχώρητη προδοσιὰ τῶν ἐθνικῶν μας ὑποθηκῶν, χωρὶς τὶς ὁποῖες γινόμαστε, ὅσο θεϊκὰ πρόσωπα, μάζα, ἀγέλη, συρφετός. «ἄλλας μαρών», ἀπεραντο νεκροταφεῖο μὲ «κεκονιασμένους τάφους». Ἄς παρακαλέσουμε τὸν Θεὸ νὰ ξαναβροῦμε τὴν αὐτοσυνειδησίαν μας, τὴν ἐθνικὴ φυσιογνωμίαν μας, τοὺς θησαυροὺς μας, τὶς πηγὰς μας, τὸ «ἐν οὐ ἔστι χρεῖα».

θ.μ.δ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΜΝΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ *

«Τριάδος ἡ φανέρωσις ἐν Ἰορδάνῃ γέγονεν» αὕτη γὰρ ὑπέρθεος φύσις· ὁ Πατὴρ ἐφώ-
» νησεν· οὗτος ὁ βαπτιζόμενος, Υἱὸς ὁ ἀγαπητὸς μου· τὸ Πνεῦμα συμπαρῆν τῷ ὁμοίῳ·
» δν εὐλογοῦσι λαοί, καὶ ὑπερυψοῦσιν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Αἱ τὰ τρία ταῦτα
Τροπάρια τὰ δύο
προλαβόντα καὶ τὸ
παρὸν, εὐρίσκονται
κατὰ σειρὰν, καὶ τὸ
ἕνα ἀκολουθεῖ εἰς τὸ
ἄλλο· τὸ μὲν γὰρ
πρῶτον ἀναφέρει τὴν

θαροποιήσιν ὅπου ὁ Δεσπότης Χριστὸς
ἐποίει εἰς τὸν Ἰωάννην διὰ τὰ τὸν βα-
πτισμῶν· τὸ δὲ δευτέρον διηγεῖται, διὸ ὁ
Ἰωάννης ἀφείλετο κάθε ἀνίστασιν, ἐβάπτι-
σεν αὐτὸν· καὶ τὸ παρὸν τρίτον διηγεῖται,
διὸ ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος ἐσχισθη-
σαν οἱ Οὐρανοί, καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Πατρὸς
ἐξηχήθη, καὶ τὸ Πνεῦμα κατέβη ἐν εἴ-

δει περιστερᾶς⁽¹⁾. οὕτω γὰρ διηγεῖται
ταῦτα καὶ τὸ ὕψος τῶν τριῶν ὁμοῦ Ἐθα-
γγελιστῶν Ματθαίου, Μάρκου καὶ Λουκᾶ.
Λέγει λοιπὸν ὁ Μελωδὸς, διὸ ἡ φανέρω-
σις τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐγένετο εἰς τὸν
Ἰορδάνην ποταμὸν· ἡ γὰρ Ἁγία Τριάς
ἐφάνη μὲν διὰ πολλῶν συμβόλων καὶ πολ-
λάκις εἰς τοὺς παλαιούς Προφῆτας καὶ
Προφήτας τοὺς καθαρὸς τῷ πνεύματι·
ἐφάνη ὅμως σκιωδῶς καὶ αἰνιγματωδῶς·
καθὼς τοῦτο ἐμπορεῖ νὰ τὸ βεβαιωθῆ ἡ-
νάς, ἐὰν ἀναγνώσῃ τὴν παλαιὰν Γραφήν
καὶ τοὺς Προφήτας· ἡ δὲ καθαρὰ καὶ ἐν-
αργῆς καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν ἀποκάλυψις
τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰς τὸν ποταμὸν Ἰορ-
δάνην ἐγένετο· αὕτη γὰρ ἡ Ἁγία Τριάς
εἶναι φύσις ὑπέρθεος. Ὁμοίον δὲ τοῦτο

* Ἀπὸ τὸ «Ἐορτοδόξιμον» τοῦ ἁγίου Νικο-
δήμου τοῦ Ἁγιορείτου.

(1) Διὰ τὴν δὲ, βαπτιζόμενου τοῦ Κυρίου, ἐφα-
νερώθη ἡ Ἁγία Τριάς: Ἄκουσον τοῦ διαβατικω-
τάτου Πατρὸς Γρηγορίου τοῦ Θεσσαλονίκης λέ-
γοντος τῶν αἰτίων οὕτω· Καθ' ὅσον τὴν ἀρχὴν,
μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν Θεόν, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ'
εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίωσιν, ἐν Ἀδὰμ τῆς
φύσεως ἡμῶν πλασθεῖσιν, διὰ τοῦ πρὸς αὐτὸν ἐμ-
ψυσήματος τὸ ζωαρχικὸν Πνεῦμα ἐκφανέν τε καὶ
δοθέν, συνεξέφηκε τὸ καθ' ὑπόστασιν τῆς δημι-
ουργοῦ Θεότητος τριαδικόν· ἐπὶ τῶν ἄλλων κτι-
σμάτων, ἃ τε μόνω ρήματι προαγομένον, τοῦ Λό-
γου καὶ τοῦ λόγοντος Πατρὸς ἐκφανόμενον μόν-
ων· οὕτω νῦν τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀναπλαττο-
μένης ἐν Χριστῷ, φανερωθὲν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁ-
γίον, διὰ τῆς ἐκ τῶν ὑπερουρανίων πρὸς αὐτὸν ἐν
Ἰορδάνῃ βαπτιζόμενον καθόδου, τὸ σωστικὸν τῶν
λογικῶν κτισμάτων τῆς ἀνωτάτης τε καὶ παντουρ-
γοῦ Τριάδος ἐφάνερωσε Μυστήριον.

Τίνος δὲ ἔνεκεν, τοῦ ἀνθρώπου πλαττομένου τε
καὶ ἀναπλαττομένου, τὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος φα-
νεροῦται Μυστήριον; οὐ μόνον ὅτι μόνος μύστης
καὶ προσκυνητὴς ἐπίγειός ἐστιν αὕτης (ὁ ἄνθρω-
πος), ἀλλ' ὅτι καὶ μόνος κατ' εἰκόνα ταύτης.
Τὰ μὲν γὰρ αἰσθητικὰ καὶ ἄλογα τῶν ζῶων, πνεῦ-
μα μόνον ἔχει ζωτικόν· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο καθ' ἑαυ-
τὸ ὑφίστασθαι δυνάμενον· νοῦ δὲ καὶ λόγου τε-

λείως ἀμοιρεῖ· τὰ δὲ ὑπὲρ αἴσθησιν παντάπασιν
Ἄγγελοί τε καὶ Ἀρχάγγελοι, ἃ τε νοεροὶ καὶ λο-
γικοί, νοῦν ἔχουσι καὶ λόγον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ Πνεῦ-
μα ζωοποιόν, ἐπεὶ μὴδὲ σῶμα τὸ παρ' αὐτοῦ ζω-
οποιούμενον· ἄνθρωπος δὲ μόνος κατ' εἰκόνα τῆς
τριουσωτάτου φύσεως νοῦν ἔχει καὶ λόγον καὶ
πνεῦμα τοῦ σώματος ζωοποιόν· ἐπεὶ καὶ σῶμα (ἔ-
χει) τὸ ζωοποιούμενον. Ὡς οὖν ἀναπλαττομένης
τῆς ἡμῶν φύσεως ἐν Ἰορδάνῃ, φανερωθείσης τῆς
ἀνωτάτης τε καὶ παντουργοῦ Τριάδος, οἳ τινος
ἀρχετύπου τῆς κατὰ ψυχὴν ἡμῶν εἰκόνας, οἱ μὲν
κατὰ Χριστὸν μετὰ Χριστὸν βαπτίζοντες, εἰς
τρεῖς βαπτίζουσι μὲν καταδύσεις, ὁ δὲ Ἰωάννης
ἐν τῷ Ἰορδάνῃ εἰς μίαν κατάδυσιν ἐβάπτισε· καὶ
τοῦτο ἐπισημαίνόμενος ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος,
βαπτισθεῖς, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ
τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ, φησὶ, δηλονότι· μηδέποτε
ἐκβάντι τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἀναδύνοντι μόνον, ἀνε-
ώθησαν αὐτῷ οἱ Οὐρανοί». (Λόγ. εἰς τὰ Φῶτα,
οὗ ἡ ἀρχὴ) Χθὲς συνεκλησιάζων καὶ συνεορτά-
ζων ἡμῖν) Τί δὲ ἐκ τούτου συνάγομεν; Ὅτι ἂν
ὁ Κύριος ἐβαπτίσθη, οὐχὶ εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν βά-
πτισμα, οὔτε εἰς τὸ ἡμέτερον, ἀλλὰ εἰς τὸ τοῦ
Ἰωάννου, καὶ τὰ Εὐαγγέλια καὶ κατὰ τὸν Χρυ-
σόστομον ἀποδεικνύοντα τοῦτο ἐν τῷ περὶ Βαπτί-
σματος λόγῳ· τὸ δὲ τοῦ Ἰωάννου Βάπτισμα εἰς
μίαν ἐτελείτο κατάδυσιν· ἄρα καὶ ὁ Χριστὸς εἰς
μίαν ἐβαπτίσθη κατάδυσιν.

είναι, κατὰ τὸν ἀνώνυμον, μετὰ τὸ ρητὸν ἐκείνο τοῦ Δαβὶδ, λέγοντος πρὸς τὸν ἐν Τριάδι ἕνα Θεόν· “Σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάντας τοὺς Θεούς”. (Ψαλ. 96, 10) ἀπὸ τὸ ὁποῖον ρητὸν πολλοὶ Θεολόγοι ἐπαρακινήθησαν νὰ εἰποῦν ἐπὶ Θεοῦ τὴν λέξιν ταύτην, ὑπερθεός(2).

(2) Σημειούμεν ἐνταῦθα πρὸς κατάληψιν τῆς, «ὑπέρθεος» λέξεως τὴν θεολογικὴν ταύτην ὑποσημείωσιν, χάριν τῶν σχολαζόντων τῇ ἱερᾷ Θεολογίᾳ, καὶ δὴ λέγομεν, ὅτι ὁ Θεὸς μᾶλλον ἐστὶν ἢ νοεῖται, καὶ μᾶλλον νοεῖται, ἢ λέγεται κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Θεολόγους· διὸ καὶ ἀπερινόητός ἐστι καὶ ἄρρητος παντάπασιν· οὐδὲ γὰρ νοούμενος ἐστὶ, κατὰ τὸν Θεοφόρον Μάζημον, ἀλλ’ ἐκ τῶν νοουμένων εἶναι πιστεύεται. Τούτου χάριν ἡ ἀποφατικὴ καλουμένη Θεολογία, καὶ ἡ καθ’ ὑπεροχὴν ἀφαιρετικὴ, οἰκιοτέρα μᾶλλον ἐστὶ τῷ Θεῷ τῆς καταφατικῆς Θεολογίας καὶ βετικῆς, ὡς θεολογεῖ ὁ ἐν Θεολόγοις ἐξοχώτατος Διονύσιος ἐν τῷ ε’. κεφ. περὶ μυστικῆς Θεολογίας· «Οὕτε οὐσία ἐστὶν (ὁ Θεός), οὔτε Θεότης ἢ ἀγαθότης, οὔτε πατρότης, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν ἡμῶν, ἢ ἄλλω τινι τῶν ὄντων συνεγνωσμένων· καὶ παρακατιῶν λέγει· «Καὶ ὑπὲρ πᾶσαν θέσιν ἐστὶν ἡ παντελής καὶ ἐνιαία τῶν πάντων αἰτία, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀφαίρεσιν ἢ ὑπεροχὴ τοῦ πάντων ἀπλῶς ἀπολελυμένου καὶ ἐπέκεινα τῶν ὄλων».

Ἄν λοιπόν, κατὰ τὴν ἀποφατικὴν Θεολογίαν, ὁ Θεὸς λέγεται ὅτι οὐκ ἐστὶν οὐσία καὶ Θεότης ἢ ἀγαθότης, φανερόν ὅτι αὐτὸς λέγεται καὶ κατὰ τὴν ἀφαιρετικὴν καὶ ὑπεροχικὴν Θεολογίαν, ὅτι ἐστὶν ὑπὲρ Θεότητα καὶ ὑπὲρ ἀγαθότητα· ἐπειδὴ ἡ καθ’ ὑπεροχὴν ἀφαιρετικὴ Θεολογία συνεντυγμένως ἐμπεριέχεται τῇ ἀποφατικῇ, καὶ ἀντιστρόφως τῇ ἀποφατικῇ, (ἀλλὰ καὶ τῇ καταφατικῇ) συνεπτυγμένως ἢ ὑπεροχικῇ περιέχεται· καθότι οὐσα εἴπῃ τινὰς περὶ Θεοῦ καταφατικῶς, ταῦτα δύνανται ἔχουσι ὑπεροχικῆς ἀφαίρεσεως καὶ ἀποφάσεως, κατὰ τὸν αὐτὸν Διονύσιον. Ὅθεν ὁ Παχυμέρης παραφράζων τὸ πρῶτον κεφάλαιον περὶ θεῶν ὀνομάτων τοῦ Ἱεροῦ Διονυσίου, οὕτω φησὶν· «Εἴτι ἄν τις εἰποῖ ἐπὶ Θεοῦ, ὑπὲρ τοῦτό ἐστι· παντὸς γὰρ ὀνομαζόμενον ὀνόματος ἐπέκεινά ἐστι· διὰ τοῦτο ἐπενοήθη τοῖς Θεολόγοις ἐπὶ τούτων ἢ Ἵπὲρ Πρόθεσις καὶ Αὐτὸ Ἄντωνυμία· καὶ λέγεται ὁ Θεὸς ὑπεράγαθος καὶ αὐτάγαθος, καὶ ὑπεράπειρος καὶ αὐτοάπειρος· τὸ μὲν, ὅτι ὑπὲρ ταῦτα καὶ ἀσυγκρίτως ἐστὶ· τὸ δὲ, ὅτι κυρίως καὶ πρῶτως, καὶ οὐ κατὰ τινα μετοχὴν ἢ σχέσιν ἢ σύγκρισιν· τὸ γὰρ ὄνομα, ἢ σῶμα ἢ πρᾶγμα σημαίνει· ὑπὲρ ταῦτα δὲ ἀκατανοήτως καὶ ἐξηρημένως ἐστὶ τὸ Θεῖον».

Τὸ «ὑπέρθεος» λοιπὸν ἐνταῦθα δύναται νὰ νοηθῇ κυρίως μὲν ἐπὶ τῆς Θεότητος· ἥτοι τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, τῆς ἀχωρίστου καὶ συναϊδίου οὐσίας τῇ ἀνανύμφῳ φύσει καὶ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐσημειώμενα ἔχει κατὰ τὸν Θεσσαλονικῆς μέγαρον Γρηγόριον, (καὶ δὲ εἰς τὴν Ἐρμηνείαν τοῦ κατὰ τὴν ἕκτην Ὡδὴν Τροπαρίου τοῦ β’. Κανόνας εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν· οὐ ἡ ἀρχὴ) Παρῆλθε

Ἔφρασε δὲ ἡ Ἁγία Τριάς, ἡ ἐν γνώφῳ (ἐν τῇ ἀορασίᾳ τῆς ἀκαταληψίας) πάλαι κεκαλυμμένη νὰ φανερωθῇ ἐσχάτως τρανῶς καὶ καθαρῶς εἰς ὅλην τὴν Κτίσιν. Ἐπειδὴ δέ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, πᾶν τὸ φανερούμενον φῶς ἐστί, (Ἐφ. ε’. 13) φῶς ἀληθινὸν ἄρα εἶναι ἡ μακαροῦ καὶ ὑπερούσιος Τριάς, ἡ ὁποία ἐφανερώθη, ὡς εἵπομεν, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ· ὁ μὲν γὰρ Μονογενὴς Υἱὸς καίω σωματικῶς ἐβαπτίζετο, ὁ δὲ Παῖθρ ἐμαρτύρει αὐτοῦ τὴν υἰότητα, βροντῶν ἀνωθεν μετὰ φωνὴν ἐξάκουστον καὶ μεγάλην, καὶ πάντων τὰς ἀκοὰς κατακινῶν καὶ λέγων· “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα”, (Ματθ. γ’. 17), τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον φανερὸν ἐίδει περισσευρᾶς, παρεννόησεν μετὰ τὸν βαπτιζόμενον Υἱὸν ὡς ἰσοούσιον αὐτοῦ. Ἐδανείσθη δὲ ταῦτα ὁ Μελωδὸς ἀπὸ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον οὕτω λέγοντα· “Ἀνεῖσιν Ἰησοῦς ἐκ

μὲν ἡ σκία) ὅπου θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι ἡ φύσις τῆς Ἁγίας Τριάδος ὑπερέχει τὴν Θεότητα αὐτῆς· ἥτοι τὴν θεῖαν αὐτῆς ἐνεργείαν· καθότι ἡ μὲν οὐσία καὶ φύσις εἶναι πηγὴ καὶ αἰτία τῆς ἐνεργείας καὶ πάντῃ ἀμέθεκτος, ἡ δὲ ἐνεργεία εἶναι αἰτιατὴ καὶ μεθεκτὴ. Κατὰ λόγον δὲ δεύτερον λέγεται ὑπέρθεος ἢ φύσις τῆς Ἁγίας Τριάδος, καθ’ ὃ ὑπερέχει πάντας τοὺς κατὰ χάριν λεγομένους Θεούς, εἴτε Ἀγγέλους, εἴτε ἀνθρώπους, κατὰ τὸ τοῦ Παύλου λόγιον· «Καὶ γὰρ, εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι Θεοί, εἴτε ἐν Οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς» (ὡς περ εἰσὶ Θεοὶ πολλοὶ καὶ Κύριοι πολλοί) (α’. Κορ. ἡ’. 5.) ἢ καθ’ ὃ ὑπερέχει πάντας τοὺς ὑπὸ τῶν Ἐθνικῶν προσκυνουμένους Θεούς· ὅθεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω εἶπε· «Σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάντας τοὺς Θεούς».

Ἐγὼ δὲ ἐκ τούτου προστίθημι, ὅτι ὄχι μόνον ὁ Θεὸς ὑπὲρ οὐσίαν ἐστὶ καὶ Θεότητα, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τὴν ὑπεροχικὴν ταύτην Θεολογίαν· καθότι ὁ Θεός, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ μέγας Διονύσιος, ὑπὲρ πᾶσαν θέσιν ἐστὶ καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀφαίρεσιν. Θεός ἐστιν ὑπερκειμενος. Τί λέγω; κἄν μυριάκις προσθέσῃ τις τὴν Ἵπὲρ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, Ἵπὲρ ἐπὶ τῇ Ὑπὲρ ἀπειράκις ἐπισωρεύων, πάλιν θέσις ἐστὶν ἢ ὑπεροχικὴ αὕτη ἐπισώρευσις τῶν προθέσεων· ὁ δὲ Θεὸς καὶ ὑπὲρ τὴν τοιαύτην ἐστὶ θέσιν, κἄν ὅτι μάλιστα ὑπεροχικωτάτη ἐστὶ, καὶ ἢς ἀνωτέρω γενέσθαι ἢ νοηθῆναι οὐ δύναται. Ὅθεν καὶ ὁ Θεσσαλονικῆς θεῖος Γρηγόριος ἐν τῷ πρῶτῳ τὸν Αἴνιον Λόγω εἶπε περὶ τοῦ θεοῦ φωτός· «Καὶ ὑπὲρ τὸ καθ’ ὑπεροχὴν μὲν ὄν, διὰ νοεράς αἰσθήσεως πνευματικῶς ὁρώμενον, (τὸ θεῖον φῶς), ἢ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἡκιστα ἐστίν».

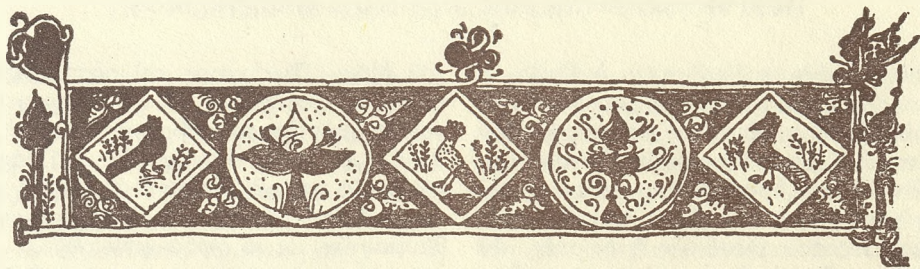

τοῦ ὕδατος· συναναφέρει γὰρ ἐναντῶ τὸν Κόσμον, καὶ ὁρᾷ σχιζομένους τοὺς Οὐρανούς, οὗς ὁ Ἄδὰμ ἐκλείσεν ἐναντῶ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτόν, ὡσπερ καὶ τῇ φλογίνῃ ρομφαίᾳ τὸν Παράδεισον. καὶ τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ τὴν Θεότητα· τῷ γὰρ ὁμοίῳ (τῷ ὁμοουσίῳ) προστρέχει καὶ ἡ ἐξ Οὐρανῶν φωνή· ἐκεῖθεν γὰρ ὁ μαρτυρούμενος, καὶ ὡς περιστερά· τιμᾷ γὰρ τὸ σῶμα, ἐπεὶ καὶ τοῦτο τῇ θεώσει Θεὸς σωματικῶς ὁρωμένη". (Δόγ. εἰς τὰ Φῶτα). Ταῦτα ἐρμηνεύων ὁ Σχολιαστὴς Νικήτας λέγει "Τὸ Πνεῦμα σωματικῶς ὁραθέν, καὶ ὡς περιστερά προσελθὸν τῷ Χριστῷ, τιμᾷ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὅπερ οὐτε φύσει (ἦν) Θεός, ἀποπον γάρ, οὐτε θέσει· οὐ γὰρ ἐκ προκοπῆς, ἀλλὰ τῇ θεώσει καὶ τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει, ὑπὲρ φύσιν καὶ θέσιν ἐξ

αὐτῆς τῆς ἐνώσεως θεωθέν".

"Ἐφη δὲ καὶ ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν λόγῳ αὐτοῦ περὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ θεοῦποσιάτου προσλήμματος· "Τοῦ προαιωνίου Λόγου, οὐ μόνον ἡ Θεότης ἀνεξιχνίαστος, ἀλλὰ καὶ ὁ πρὸς τὴν σάρκα τῆς ἐνώσεως τρόπος ἀπερινόητος, καὶ ἡ συγκατάθεσις ἀνπέρβλητος, καὶ τὸ τοῦ προσλήμματος θεῖον καὶ ἀπόρητον ὕψος, ὑπερεξηρημένον (ἐστὶ) καὶ τοῦ καὶ λόγου παντός, ὡς μηδὲ τοῦτο σύγκρισιν ἔλωσ πρὸς τὴν Κτίσιν ἐπιδέχεσθαι δύνασθαι· ὡραῖος γάρ, φησί, κάλλει παρὰ τοὺς Υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· οὐκ εἶπεν ὡραῖότερος, ἀλλ' ἀπλῶς, ὡραῖος, ἵνα μὴ τὰ ἀσύγκριτα συγκρίνη ψιλοῖς ἀνθρώποις, φύσιν δόμθδον".

ΠΕΡΙ ΘΕΙΑΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΒΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ

ΟΣΙΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΚΑΤΑΦΥΓΙΩΤΟΥ

Θεωρητικός τρόπος ζωής συγκροτείται συνήθως κατά τρόπον άκατηγόρητον και άληθινόν, από τους άκολουθους τρεις παράγοντας: από την πίστιν, από την ένεργή μετοχήν της ψυχής στο άγιον Πνεύμα και από κάποια γεύσιν της σοφίας. Δυνάμεθα να εΐπωμεν, όταν με όρισμόν, ότι θεωρία είναι ή γνώσις των νοητών εκ της όράσεως των αισθητών κτισμάτων. Έπίσης ή θεωρία δύναται να ένεργηται από τους προχωρημένους πνευματικώς άπευθείας προς τα νοητά χωρίς άναγωγήν από τα αισθητά. Άλλά για να ένεργη κανείς στον κώρον της θεωρίας χρειάζεται ή πίστις. Γιατί γράφεται, «έάν μη πιστεύσητε, ούδ' ού μη συνήτε» (Ήσ., ζ', 9). Έπίσης χρειάζεται και ή ένεργεια του άγίου Πνεύματος, δεδομένου ότι «το πνεύμα πάντα έρευνά και τα βάθη του Θεού» (Α' Κορ. ιβ', 10) και όπως εΐπεν ό θεϊός 'Ιώβ, «πνοή παντοκράτορος ή διδάκουσά με» ('Ιώβ, λγ', 4).

Υστερα άκολουθει στην καρδίαν θερμή ένεργεια του άγίου Πνεύματος, ζωσα και, ως είναι έπόμενον, ζωποιούσα ύπερφυσικώς την ψυχήν, που κατά τρόπον άνέκφραστον συνάγει τον νοϋν προς έαυτήν (ή θεία ένεργεια), τον ασπείρώνει και τον διαφυλάττει από κάθε διάχυσιν, ένψ παραλλήλως, με έ-

νέργειες γαλήνης, πολλής χαράς, παρακλήσεως και θείας άγάπης, του χαρίζει την ίκανότητα να βλέπη τα θεία με εύκολία και να διατρίβη σ' αυτά. Άκολούθως δέ με την ένεργειαν του άγίου Πνεύματος θεωρεΐ τον Θεόν κατά τρόπον άνώτερον του φανταστικού και άναλόγως εύφραίνεται από τους μεγάλους και άφορήτους έρωτας και τις πνευματικές άγαλλιάσεις.

Για την θεωρίαν, όπως εΐπα, χρειάζεται και ή σοφία. Και όπως λέγει ή Γραφή, «ή σοφία φωτιεΐ πρόσωπον άνθρώπου» ('Εκκλ. η', 1). 'Η σοφία φωτίζει τον νοϋν για την μετάβασίν του, με περύγισμα, από την κατάσταση της αισθήσεως εις αυτήν της νοήσεως και να ύψωθῆ άπο τα αισθητά εις τα νοητά και θεία θεάματα και έν συνεχεία θα του άποκαλύψη, ή σοφία, νοερες και άνέκφραστες πραγματικότητες και με το φως της θα ένισχύση τον νοϋν να ίδῆ, κατά την ένοποίησίν του, τον ύπερ πάσαν ούσίαν Θεόν. Γι' αυτό, λέγει, «μακάριος άνθρωπος όν άν παιδεύσης Κύριε και εκ του νόμου σου διδάξης αυτόν» (Ψαλμ. 93, 2). Γιατι αυτός είναι ό πραγματικά σοφός, που φθάνει με την θεϊκήν παιδείαν στην πίστιν και διδάσκεται τα μυστήρια του Θεού δια της διδαχής του άγίου Πνεύματος.

Είναι άληθινά μεγάλο πράγμα ό σοφός άνθρωπος, που ζῆ μέσα στην πίστιν και διατελεΐ σε έννοιαν και κοινωνίαν ύπερφυσικήν με το άγιον Πνεύμα. Και όπως κάποιος εΐπε, τρία είναι στην

πραγματικότητα ἀκράτητα· ὁ Θεός, ὁ Ἅγγελος καὶ ὁ φίλος τῆς σοφίας. Γιατὶ αὐτὸς ζῆσάν Ἅγγελος καὶ παράδοξον ὄν στὴ γῆ, ἐποπτεύων ἀδιαλείπτως τὴν «λίαν καλὴν» ὁρατὴν κτίσιν καὶ ἀπὸ αὐτὴν μυσούμενος στὶς θεῖες καὶ ἄκτιστες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ — ἢ δωρεές, ἂν θέλῃ κανεὶς νὰ τὶς ὀνομάσῃ — σταδιακὰ καὶ μμπούμενος τοὺς Ἄγγέλους ἀνεβαίνει στὴν ἐξ ἑαυτοῦ ἄμεσον θεωρίαν τοῦ ἀθεάτου Θεοῦ καὶ στὴν μεγαλειέταν δυνατὴν γνῶσιν του.

Αὐτὸς εἶναι μὲ λίγα λόγια ὁ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι διὰ πίστεως σοφὸς καὶ τόσον μακάριος. Ἄν καὶ θὰ μοῦ ἦτο ἀρκετὸν ἀναμφιβόλως νὰ ἀναφέρω, ὅσα ὁ Λουκᾶς εἶπεν ἐγκώμια περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὴν σοφίαν, τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμιν, καὶ ἔτσι νὰ ἀποφύγω ἐγὼ τὴν προσπάθειαν αὐτὴν. Γιατὶ ὁ Λουκᾶς γράφει, ὅτι «ὁ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι» (Λουκ. β' 52). Καὶ ἄλλοῦ γράφει, «τὸ δὲ παιδίον ἤρξε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας» (Λουκ. β', 40).

Ἄλλα ἐπιθυμῶν νὰ εἶπω περὶ σοφίας πρὸ ἀποκαλυπτικά, ἀναφέρω καὶ ἐκεῖνο ποῦ εἶπεν ὁ ἱερὸς Σολομὼν πρὸς τὸν Θεόν· «τὰ ἐν οὐρανοῖς τὶς ἐξικνύασε, βουλήν δέ σου τὶς ἔγνω; εἰ μὴ σὺ ἔδωκας σοφίαν καὶ ἔπεμψας τὸ Ἅγιόν σου Πνεῦμα ἀπὸ ὑψίστων, καὶ οὕτω διεσώθησαν αἱ τρίβοι τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἀρεστά σου ἐδιδάχθησαν ἄνθρωποι καὶ τῆ σοφία σου ἐσώθησαν» (Σοφ. Σολ. θ', 16-19).

Βλέπεις τὴν ἠνωμένην μετὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σοφίαν σὲ ποιά ὕψη ἀνεβάζει; καὶ πόσο μακρὰ βαδίζει ὁ μὴ ἔχων σοφίαν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ μὴ θέλων νὰ ὀδηγῆται ἀπὸ σοφὸν καὶ μετέχοντα τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Παρ' ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἔγραψεν ὁ Σολομὼν προφητικῶς γιὰ τὸν Χριστόν, «ἐν ᾧ κατώκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος» (Κολ. α', 19), ἐν τούτοις ἔχουν ἐφαρμογὴν σὲ ὅλοκληρον γενικῶς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Πόσον ἀναγκαῖα διὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἡ σοφία μαζὺ μὲ τὴν ἐνέργειαν

τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ πόσῃν δύναμιν καὶ ἰκανότητι ἔλαβεν ὁ πνευματικὰ σοφὸς ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ ἐρευνᾷ τὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ νὰ εἰσέρχεται στὴν γνῶσιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, γεγονὸς θαυμαστόν, ἃς τὸ ἀφήσωμεν τώρα.

Ἄλλα ἀφοῦ ἤδη τόσα ἀνεπτύξαμεν περὶ τοῦ θεωρητικοῦ βίου, ἃς ἐκθέσωμεν μερικῶς καὶ περὶ θεωρίας καὶ μὲ προθυμίαν νὰ εἶπωμεν περὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ ἔτσι, κατὰ κάποιον τρόπον, νὰ ἐνισχύσωμεν τὸν νοῦν τῶν ἀκρατῶν μας. Γιατὶ ὁ Θεὸς ἔχει δώσει γενικῶς στὰ λογικὰ ὄντα, τοὺς Ἄγγέλους, ἐντολήν, νὰ μεταδίδουν μὲ προθυμίαν καὶ χωρὶς φθόνον στὶς κατώτερες τάξεις, ὅσες θεῖες ἐλλάμψεις δέχονται ἀπὸ τὸν Θεὸν οἱ ἀνώτερες καὶ ὅσες παίρνουν, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ, θεῖες γνώσεις. Ὁ Θεὸς ὅμως θέλει ἐπίσης νὰ συνέρχωνται οἱ πιστοί, ὡς μεταξὺ τῶν ἴσοι καὶ νὰ συζητοῦν μὲ ἀγάπην καὶ ταπεινώσιν καὶ νὰ συνομιλοῦν περὶ τῶν ὑπεργείων πραγμάτων καὶ γενικῶς περὶ Θεοῦ. Διότι ἔτσι ὄχι μόνον ἡ εὐθύτης καὶ ἡ ἀλήθεια θὰ λάμπουν μὲ πολλὴν ὠραιότητα μέσα στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ θεῖον καὶ περικαλλέστατον πρόσωπον τῆς ἀγάπης, ποῦ ἀποτελεῖ τὸ γινώρισμα τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, θὰ φωτίζῃ πάντοτε εἰς τὰς καρδίας μας. Καὶ ἡ ἀγάπη ποῦ θὰ ἐκχυθῇ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θὰ μεταβληθῇ σὲ τελείαν καὶ καθαρὰν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔτσι θὰ ζήσωμεν ἐπὶ τῆς γῆς ἀγγελόδρεπον βίον καὶ πραγματικὰ μακάριον καὶ γλυκύτατον, ἐπειδὴ θὰ εἴμεθα δέσμοι τῆς θείας καὶ θεοποιῦ διπλῆς ἀγάπης, «ἐν ἣ κρέμανται ὄλος ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται» (Ματθ. κβ', 40). Αὐτῆς τῆς ἀγάπης δὲν ὑπάρχει τίποτε ἐντελῶς γλυκύτερον στὴν ψυχὴν καὶ μάλιστα ὅταν συμβαίνει νὰ προσέρχεται ἀπὸ τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν γνῶσιν τῶν ὄσων περὶ τὸν Θεὸν ὑπάρχουν, δηλαδὴ ὅταν πηγάζει ἀπὸ τὴν φωτιστικὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

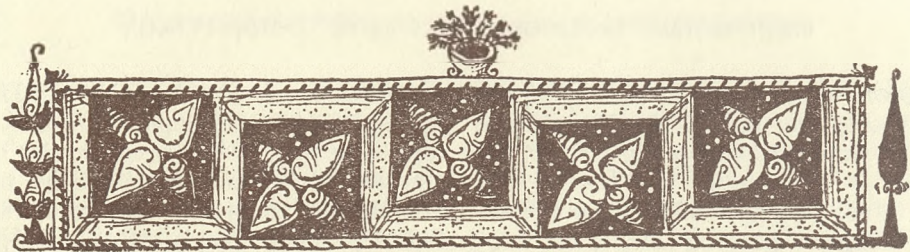
Ἐκεῖνος λοιπὸν ποῦ ἔχει τὴν καλὴν

πρόθεσιν νὰ κοπάσῃ γιὰ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν Θεόν, ἤτοι νὰ ἐνωθῆ μετὰ τὸν Θεὸν καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ θεωθῆ, δηλαδὴ νὰ σωθῆ — γιὰτὶ χωρὶς τὴν θέωσιν τοῦ νοῦ, εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῆ ὁ ἄνθρωπος, σύμφωνα μετὰ τοὺς λόγους τῶν θεολόγων (Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης) — ὀφείλει μαζὺ μετὰ τὴν ἐφικτὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, νὰ στρέφεται καὶ πρὸς τὴν φυσικὴν θεωρίαν τῶν ὄντων καὶ φαινομένων. Ὡστε οὔτε τὴν πρακτικὴν νὰ ἀφήνῃ τυφλήν, μὴ ἐνώμων σ' αὐτὴν καὶ τὴν θεωρίαν, ἀλλ' οὔτε τὴν θεωρίαν νὰ ἔχῃ ἄψυχη χωρὶς ὑποδομὴν τῆς τὴν πράξιν.

Ἔτσι λοιπὸν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μαζὺ μετὰ τὴν σοφίαν, ποὺ διακρίνεται γιὰ τὸ ἔλλογον καὶ νοερόν, καὶ τὴν γνῶσιν ποὺ ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν, ἀρχίζει μετὰ θείαν τινὰ ὄρμην νὰ στρέφεται εἰς τὴν φυσικὴν θεωρίαν τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων, ὅπου φανεροῦται ὁ ἀπειροδύναμος καὶ ἀπειρόσο-

φος Δημιουργός, εἰς ὅλην τὴν ποικιλίαν τῆς δυνάμεως καὶ ἀπειρίας. Καὶ ὅσον ὁ νοῦς στρέφεται εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων, κατ' ἀναλογίαν ἐντρυφᾷ διὰ τῶν ἀναγωγικῶν μυστικῶς λογισμῶν. Καὶ ἐνῶ περνᾷ ὁ καιρὸς μέσα στὸν ἀθόρυβον καὶ ἡσυχαστικὸν βίον, διὰ τῆς μελέτης τῶν θείων, — τὰ ὁποῖα μελετᾷ μόνον διὰ τῆς Γραφῆς καὶ τῶν κτισμάτων — φθάνει εἰς τὸ σημεῖον, κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ ἐνοποιῆ μέσα του κατὰ τρόπον ἀρμονικὸν τὴν Γραφὴν μετὰ τὴν κτίσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν μετὰ τὰ σύμβολα. Καὶ ἀφοῦ ἐπιτευχθῆ αὐτό, ἐν συνεχείᾳ ὁ νοῦς, μαζὺ μετὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς χάριτος τοῦ προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἀνυψώνεται εἰς τὴν ὄρασιν καὶ τὴν ἐπιστήμην — γνῶσιν τῆς ἱερᾶς ἀληθείας, ὅπως λέγει ὁ μέγας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης. Κατόπιν ἀνάγεται εἰς δεύτερον καὶ ὑψηλότερον ἱερόν ἀναβαθμὸν θεωρίας, εἰς τὰ θεῖα θεάματα καὶ νοήματα, ποὺ εἶναι ἀπλᾶ, χωρὶς τύπου καὶ σύμβολα.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΩΣ

ΠΟ ΤΟΤΕ πού ήλθε σὲ ἐπαφὴν μὲ τὸ εὐρύτερον χριστιανικὸν κοινόν, στὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου, ὁ θεῖος Πατὴρ ἡμῶν Νεκτάριος, ἀλλὰ καὶ στὸ

κλίμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν καὶ δημιουργοῦσε τὴν αἴσθησιν ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, κεκοσμημένου μὲ βαθεῖες καὶ ὑποστατικές ἀρετές, στίς ὁποῖες ἐδέσποζεν ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον καὶ ἡ ἀκτινοβολοῦσα ταπεινώσις του.

Κατὰ τὴν ὄσιν κοίμησίν του, στίς 8 Νοεμβρίου τοῦ 1920, παρουσίασεν ἔκδηλα σημεῖα ἀγιότητος (εὐωδία πνευματικῆ καὶ θαύματα).

Τὸ ἱερόν του σκῆνος παρέμεινε ἐπὶ εἰκοσαετίαν σχεδὸν ἀδιάλυτον καὶ εὐωδιάζον ἀρρήτως, ἐνῶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἐπετελοῦντο θαύματα καὶ ἀποκαλύψεις. Τὰ θαύματα δὲ καὶ αἱ ἐμφανίσεις τοῦ Ἁγίου ἐκορυφώθησαν ἀπὸ τῆς ἀνακομιδῆς τῶν Ἁγίων Λειψάνων του (2 Σ/βρίου τοῦ 1953) καὶ συνεχίζονται μέχρι σήμερα, ἀφθονα, βέβαια, μαρτυρούμενα, ἀπτόμενα. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ἱερατικαὶ θαυματουργαὶ τοῦ θεοῦ Νεκταρίου καλύπτουν ὅλον σχεδὸν τὸν κόσμον, ὅπως μὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα περιγράφονται, τοῦ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος: «Ὁ Ἅγιος τοῦ αἰῶνος».

κτικόν, ἀφοῦ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ γίνωμεν ἅγιοι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ σωτηρία καὶ ὁ ἁγιασμός, «οὐ ἄνευ οὐδεὶς ὕπεται τὸν Κύριον». Ἀλλὰ μέσα στὰ ἀναρίθμητα πλήθη τῶν γνωστῶν καὶ ἀγνωστων Ἁγίων, διακρίνομεν τὰ ἴκη πολλῶν, τὴν ὁδὸν των, διὰ τῆς ὁποίας ἔφθασαν στὴν ἀγιότητα, δηλαδὴ στὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς, στὴν ἔλλαμψιν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ στὴν ἔνωσίν των μὲ τὸν Θεόν, διὰ τῆς ἐνοικήσεως εἰς τὴν καρδίαν των τῆς Ἁγίας Τριᾶδος.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος ποῖαν ὁδὸν ἠκολούθησεν, ὥστε νὰ εὕρη τόσην παρησῖαν παρὰ τῷ Θεῷ καὶ τὰ ὄστα του νὰ εὐωδιάζον καὶ νὰ θαυματουργοῦν, πρᾶγμα πού σημαίνει, ὅτι ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸν εἶχε μέχρις ὁστέων διαποτίσει ζῶντα ἀκόμη; Ἴδου μίᾳ εὐσεβῆς περιέργεια καὶ μίᾳ ἐνασχόλησις ὄχι ἄκαρπος.

• • •

Ὁ γράφων ὁμολογεῖ, ὅτι ἐνῶ ἀνεγνώριζε τὴν ἀγιότητα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου καὶ ἐθαύμαζε τὴν χάριν τῶν ἱαμάτων, πού ἔλαβε πλουσίως ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅπως πανταχόθεν κηρύττεται, μόλις τώρα ἤρχισε νὰ μελετᾷ τὸν βίον καὶ τὰ συγγράμματά του. Ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο ἔδωσε, μὲ τὰς βαρυτίτας συκοφαντίας ἐναντίον τῶν φρονημάτων τοῦ Ἁγίου, ἡ θλιβερὰ ἡγουμένη τῆς Κοζάνης, παρασυρθεῖσα ἀπὸ κάποιον φθονερὸν ρουμᾶνον μοναχόν, ὅστις τυφλωμένος ἀπὸ φανατισμὸν καὶ εἰς ἀντίδρασιν πρὸς τὴν βιογράφησιν τοῦ Ἁγίου

ὑπὸ εὐλαβοῦς ἀγιορείτου, ἀμέσως μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1920 κοίμησίν του, «ἀνεκάλυψε» δῆθεν κακοδοξίας στὰ συγγράμματά του.

Παρ' ὅτι θεωροῦσα ἐντελῶς ἀπίθανα ὅσα ἰσχυρίζετο τὸ δυστυχὲς αὐτὸ πλάσμα, πού καὶ μόνον ἡ βακχεία τοῦ ἀλλόφρονος πάθους τῆς ἔδιδε τὸ μέτρον τῆς «ἀντικειμενικότητός» τῆς, ἀπεφάσισα νὰ ἀναγνώσω ὅλα σχεδὸν τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Πατρὸς καὶ τὰ σημεῖα πού κατελόγιζεν ὡς ἀντορθόδοξα. Διεπίστωσα, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς τυφλωμένος ἀπὸ ἐμπάθειαν διὰ νὰ ἀποδώσῃ ἀνορθοδοξίαν στὶς ἀπόψεις τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, πού ἐπικαλεῖται ἀκρίτως ἢ ἀντιγράφουσα τὸν ρουμῆνον διδάσκαλόν τῆς.

Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, ταπεινός, φωτισμένος ὑπὸ Θεοῦ καὶ ἐμβριθής, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Παπαρρηγόπουλον στὸ θέμα τῆς εἰκονομαχίας, ἀνεχώρει ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ὁ λαὸς ἔτεινε νὰ θεοποιῇ τὰ σύμβολα καὶ νὰ λατρεύῃ αὐτὰς τὰς ἰδίας Εἰκόνας, ἀντὶ νὰ ἀναβαίῃ εἰς τὰ πρωτότυπά των. Ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτήν, μία προσπάθεια, τείνουσα στὴν ἀποκατάστασιν τῆς θεολογίας τῆς Εἰκόνας, χωρὶς βεβαίως τὸν εἰκονομαχικὸν χαρακτῆρα τῆς, τὸν εὑρίσκει σύμφωνον. Καὶ ἀπόδειξις τῆς ἐν προκειμένῳ ὀρθοδοξίας του, δὲν εἶναι μόνον ὁ σεβασμός, μεθ' οὗ γράφει περὶ τῶν ἱερῶν Εἰκόνων καὶ ἡ εἰδικὴ Πραγματεία του ὑπὲρ τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων, ἀλλὰ καὶ αἱ κρίσεις του ἐπὶ τοῦ Ὁρου τῆς Γ' Οἰκουμένης Συνόδου: «Διὰ τοῦ Ὁρου τούτου ἀπαγορεύεται πᾶσα πρὸς τὰς Εἰκόνας λατρεία, ἣτις πρέπει μόνῃ τῇ θεῷ φύσει, καὶ διατάσσεται ἀπλῶς ἡ ἀνάρτησις καὶ προσκύνησις αὐτῶν, ἵνα «οἱ ταῦτας θεώμενοι διανίστανται πρὸς τὴν τῶν πρωτοτύπων μνήμην τε καὶ ἐπιπόθησιν». Οὕτω δὲ καθιερώθη ἀρχὴ συνάδουσα πρὸς τὴν εὐλάβειαν, ἣν ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἀπονέμει εἰς τοὺς πρωτοτύπων τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως καὶ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὡς προερρήθη, ἣτις χρήζει ἐ-

ζωτερικῶν τοιούτων σημείων, ἵνα μὴ λησιμονῇ τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖνα τῆς εὐλαβείας». (Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, σελ. 201).

Καὶ μόνον αἱ ἀνωτέρω σκέψεις τοῦ ἁγίου Νεκταρίου φανεροῦν τὴν στάσιν του ἔναντι τῶν ἱ. Εἰκόνων. Θὰ δηγοῦμεθα πολὺ μακρὰ ἐὰν κατεχωρίζαμε ὀλόκληρα κείμενα τοῦ θεοῦ Πατρὸς, ἐκφραστικὰ τῆς ὀρθῆς θεολογικῆς στάσεώς του ἔναντι ὅχι μόνον τῶν θείων Εἰκόνων, ἀλλὰ καὶ γενικῶς ἔναντι παντὸς θέματος μὲ τὸ ὁποῖον ἠσυχολήθη καθ' ὅλον τὸν αἰδέσιμον βίον του καὶ μέσα στὰ ἱστορικὰ πλαίσια τῆς ἐποχῆς του.

Ἄδύνατον, ἄνθρωπος τῆς θερμῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον, ὅπως ἦτο ὁ ἅγιος τῆς Αἰγίνης, ἄνθρωπος τοῦ βάθους τῆς ταπεινώσεως, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς καθαρότητός του, νὰ μὴ κατευθύνεται ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς διακρίσεως, πού τοῦ παρεῖχεν ἡ ἀπάθειά του καὶ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ θεωροῦμεν ὕβριν κατὰ τοῦ ἁγίου ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, ὅσα ἔγραψεν ἐν τῇ μὴ καλῇ μέθῃ τῆς ἡ δυστυχῆς τῆς Κοζάνης. Ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ διὰ νὰ μὴ βλάπτωνται ἀπλοῖκαί ψυχαί, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ παρουσιάσωμεν τὸν θεῖον τοῦτον Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας σὲ ὄλην τὴν πνευματικὴν ἀκτινοβολίαν του, τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων του, θὰ προσπαθήσωμεν εἰς μίαν συνθετικὴν ἐργασίαν νὰ ἰκνογραφήσωμεν τὴν ὡραίαν εἰκόνα του, ἐπικαλούμενοι τὰς ἁγίας εὐχὰς του καὶ τὰς εὐχὰς τῶν τιμώντων τὴν μνήμην του καὶ προσθέτοντες οὕτω ἓνα ἀκόμη βιβλίον εἰς τὰ τόσα, πού ἔχουν γραφῆ πρὸς τιμὴν του καὶ οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὡς πρὸς τὴν δυστυχῆ συκοφάντιν τοῦ ἁγίου Πατρὸς, εἰλικρινῶς ἐθλίβημεν καὶ ἠληγήσαμεν εἰς τὴν ψυχὴν διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῆς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἂν καὶ ἡ ἰδία δὲν φαίνεται νὰ ἔδωκε πολλὴν σημασίαν εἰς τὸν ἀφορισμὸν τῆς.

Δυστυχῶς ὁμοῦ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη

λύσις, διότι ἡ ἔκτροπή της εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε νὰ σκέπτεται κανεὶς, ὅτι κατέστη συνειδητὸν ὄργανον τοῦ σατανᾶ, ἀφοῦ μὲ τόσο πάθος, καὶ ἠθελήμενα, «σώνει καὶ καλά», ἀγωνίζεται νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἀγίωτατον καὶ θαυματουργὸν Ἅγιον ὡς... διάβολον!

Ἡμεῖς, ἀκολουθοῦντες τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀγίων Πατέρων, δὲν δυσκολευόμεθα νὰ τὴν θεωρήσωμεν ὡς σκεῦος τοῦ πονηροῦ, ὁ ὁποῖος εἰσῆλθε στὴν ψυχὴν της, ἀφοῦ τὴν εὔρε γυμνὴν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ἄρκει κανεὶς νὰ παρακολουθήσῃ τὴν πορείαν της διὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ ἀξιοθρήνητον κατάντημά της, πού ὀφείλεται εἰς τὴν «ἐκδίκησιν» τοῦ παραβιασθέντος πνευματικοῦ νόμου, πού κατὰ τὸν Ἄπόστολον «πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν».

Ἡθέλησεν, ἄπειρη αὐτὴ καὶ ἀκάθαρτη ἀπὸ ποικίλες ἁμαρτίες καὶ πάθη, νὰ γίνῃ μοναχὴ χωρὶς νὰ ὑποταχθῇ προηγούμενως σὲ ἔμπειρη γερόντισσα. Ὡνόμασε τὸν ἑαυτὸν της ἡγουμένην καὶ φυσικά, συντρεχούσης καὶ τῆς γυναικείας ἐκ καταβολῆς «ἀσθενείας», παρεδόθη εἰς ὅλα τὰ πάθη, ὅσα τίκτονται ἐκ τοῦ λογιστικοῦ, τοῦ ἐπιθυμητικοῦ καὶ τοῦ θυμικοῦ, τὰ ὅποια καταλλήλως ἐρεθίζει ὁ πονηρός. Μέσα σὲ αὐτὴν τὴν ἀκάθαρτη θάλασσα τῶν παθῶν κολυμβῶσα ἢ «βαβυλῶν ἢ ταλαίπωρος», δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ὁ σατανᾶς διεβίβρωσκε τὴν ψυχὴν της ποικιλοτρόπως. Ἔτσι ἐδημοουργήθη ἢ σημερινὴ τραγικὴ πραγματικότης. Ὁ διάβολος

δὲν εἶχε ζημίαν οὔτε ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν 50-60 ἀτυχῶν πλασμάτων εἰς τὴν Μονήν, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀνοικοδόμησιν κτισμάτων καὶ πύργων. Ἀντιθέτως εἶχε συμφέρον νὰ παγιδεύσῃ τόσες ψυχὰς μέσα στὸ ἄντρον αὐτὸ χωρὶς ἐλπίδα πνευματικῆς προκοπῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴς χρησιμοποιήσῃ καὶ ὡς περιβάλλον λατρείας τοῦ εἰδώλου των, τῆς «γερόντισσας» των, τὰ δὲ κτίσματα καὶ ὁ παραγόμενος πλοῦτος, νὰ τίθεται στὴν ὑπερσεία τῆς ὁμαδικῆς κενοδοξίας.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ φαίνονται καθαρὰ πλέον στὸν προσεκτικὸν παρατηρητὴν: ἡ «ἡγουμένη» δεχομένη ἡδέως ἀπὸ χρόνια τὸ θυμίαμα τῆς λατρείας τῶσων ἀρρώστων καὶ ἀβούλων πλασμάτων, παρεφρόνησε καὶ κατέστησεν ἑαυτὴν μόνην, χωρὶς κανένα σύμβουλον, εἶδος τι παπίσης. Καὶ μέσα στὸν σκοτασμὸν της ὑβρίζει ἀγίους καὶ ἀποφάνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον Ἐκκλησία εἰμὴ ὀλίγα χιλιάδες ἀπλοϊκῶν παλαιοημερολογιτῶν! Τὸ δὲ κατάντημα τῶν φανατισθέντων δυστυχῶν πλασμάτων - μοναζουσῶν, ἔφθασε στὸ ἀπροσδόκητον σημεῖον νὰ ἐμφανισθοῦν μὲ ρόπαλα ἐναντίον ἀντιφρονούντων, ἀφοῦ σύμβολόν των κυματίζον στὰ κτίριά των εἶναι «Ὁρθοδοξία ἢ θάνατος»! Ἐὰν αὐτὸ δὲν εἶναι φρενοκομεῖον, τότε τί εἶναι;

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ἢ νὰ δώσῃ μετάνοιαν στὴν στρηνιάσασαν ἀμόναχον ἢ, «οἷς κρίμασιν οἶδε», νὰ δώσῃ ἕνα τέλος στὸ φθοροποιὸν ἔργον της.

θ.μ.δ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΗΣΙΑ

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΪΤΗΣ Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ, 1749 - 1809

ΜΟΝΑΧΟΥ ΘΕΟΚΛΗΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΑΤΟΥ:

«Άγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του, 1749 - 1809». Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀστὴρ» Ἀλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου, ὁδὸς Λυκούργου 10, Ἀθῆναι 1959», σχῆμα 8ον, σελίδες 379*.

«Τὸ πολυπόθητον καὶ σπανιώτατον τῆς ἀγιότητος κρίνον δὲν θάλλει, εἰ μὴ εἰς τὰ ἀπηλλαγμένα ἀκανθῶν ἐδάφη, εἰς τὰς καθαρὰς ἐξ ἀσκήσεως καρβίας» (Θεόκλητος Διονυσιάτης, εἰς τὸ ἔργον του «Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης», σελίς 138).

ΩΞΑΙΡΕΤΟΣ δημιουργὸς τοῦ μοναδικοῦ εἰς τὸ εἶδος του βιβλίου «Μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς», ὅπερ ἐβραβεύθη λίαν δικαίως ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὀσιώτατος καὶ λογιώτατος Μοναχὸς κ. Θεόκλητος ὁ Διονυσιάτης, ἀδελφὸς τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Μονῆς Διονυσίου, ἔφερον εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ νέον λαμπρὸν σύγγραμμα, τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν «Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του», σύγγραμμα διὰ τὸ ὅποιον πρέπει καὶ ἡ Ἀγία ἡμῶν Ἐκκλησία νὰ εὐγνωμονῇ αὐτόν, καὶ τὸ Ἅγιον Ὅρος νὰ καυχᾶται ἐν Κυρίῳ, ἐπὶ τῷ γεγονότι ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προστασία τῆς Ὑπεραγίας Μητρὸς Του ἐπισκιάζουσι τὸν Ἅγιον Τόπον, τὸ Ὅρος τὸ ὄντως Ἅγιον μέχρι τῆς σήμερον.

Τὸ ὡς ἄνω πολῦτιμον σύγγραμμα, ὅπερ κατὰ μίαν ὥραν συμπτῶσιν εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος 150 ἔτη ἀπὸ τῆς μακαρίας κοιμήσεως

* Τὸ βιβλίον «Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης» κυκλοφορεῖ κατ' αὐτὰς εἰς 6' ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἐκδοτικοῦ Οἴκου. Ἀντὶ ἄλλης παρουσιάσεως, ἀναδημιούμεν κριτικὴν, καταχωρηθεῖσαν εἰς τὰ θεολογικὸν Περιοδικὸν «Ὁρθόδοξον» τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1960 ὑπὸ τοῦ τότε Ἐπισκόπου Θαυμακοῦ καὶ ἡθ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας σεβ. Χρυσοστόμου.

τοῦ Ἀγίου Νικόδημου τοῦ Ἀγιορείτου, εἶναι ἐντρυφήμα ψυχῆς διὰ τὸν εὐσεβῆ Χριστιανόν, εἶναι πηγὴ διαυγεστάτη καὶ μοναδικὴ τοῦ βίου τοῦ Ἀγίου. Ἐργάφη ὑπὸ Μοναχοῦ ἐνστερνωθέντος τὴν ζῶν καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ βιογραφουμένου Πατρός, ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν καὶ ἀσφαλτοστάτην ἐρμηνείαν τῆς μακαρίας διότητος τοῦ Ἀγίου Νικόδημου, ἱκανοποιεῖ καὶ τὸν ἀπλοϊκὸν Μοναχόν, καὶ τὸν ἐπιστήμονα — κατὰ Θεὸν ἐπιστήμονα — Θεολόγον καὶ πάντα ἄνθρωπον εὐσεβῆ, θὰ συγκινήσῃ δὲ ἴσως καὶ τοὺς ἀδιαφόρους ἔχοντας πρὸς τὴν ἀμώμητον ἡμῶν θηρσκειαν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, καταλαμβάνει λαμπρὰν θέσιν μεταξὺ τῶν θεολογικῶν συγγραμμάτων τοῦ αἰῶνος ἡμῶν, ὅπως καὶ τὸ «Μεταξὺ Οὐρανοῦ καὶ γῆς», τὸ ὅποιον δύναται ἴσως νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἡ κορωνὴ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκδοθέντων Θεολογικῶν βιβλίων ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ «Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης...» εἶναι ἓνα ἔργον μὲ εὐχάριστον σχεδιάγραμμα μὲ ὠραίαν κατασκευὴν, μὲ εὐλογίαν Θεοῦ γεγραμμενον. Προτάσει αὐτοῦ ἡ ἐπιβλητικὴ Εἰκὼν τοῦ Ἀγίου Νικόδημου, καλλιτεχνηθεῖσα διὰ χειρὸς τοῦ μεγάλου Βυζαντινοῦ Ἀγιογράφου καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως λάτρου κ. Φωτίου Κόντογλου. Ἀκολουθεῖ, κάτωθι τοῦ τίτλου, ἓνα πραγματικὸν ἐπίγραμμα, λέξεις μυστικιστικαὶ τοῦ Θεοῦ Νικόδημου πρὸς τὸν Ἠγαπημένον του Βασιλέα Χριστόν. Ἐπειτα μὴ γλυκυτάτῃ Ἀφιέρωσις τοῦ σοφοῦ συγγραφέως «Τῇ γλυκυτάτῃ Μητρὶ Ἀγίου Νικόδημου καὶ ἐμῇ Ὁδηγητρίᾳ, ὡς ἐφεστίω Ἱερᾷ Μονῆς Ἀγίου Διονυσίου...».

Ἀκολουθεῖ ὁ λεπτομερὴς Πίναξ τῶν περιεχομένων. Δημοσιεύεται ἐν συνεχείᾳ πᾶν δικαίως καὶ ὀφειλετικῶς, ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πράξις τῆς Μεγάλου τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Πόλει Ἐκκλησίας, τῇ 31ῃ Μαΐου τοῦ 1955, περὶ ἀνακηρύξεως τοῦ Νικόδημου εἰς Ἅγιον, τὴν ὅποιαν ἀνακηρύξιν (ἐν σελ. 371) χαρακτηρίζει ὁ συγγραφεὺς ὡς αὐτόχρημα Πατερικὴν νίκην». Ἐπειτα ταύτῃ ὁ Πρόλογος τοῦ Καθηγουμένου τοῦ Ἱεροῦ Κοινοβίου τοῦ κατ' Ἄθω Ἀγίου Διονυσίου Ἀρχιμανδριτοῦ Γαβριήλ, καὶ μετ' αὐτῶν τὸ Προοίμιον τοῦ ἀκολουθοῦντος μνημειώμενου ἔργου, ὡς ἐπρόσωπον τηλαυγές, εἰς τὸ ὅποιον Προοίμιον, ὁ μετρίφρων συγγραφεὺς προειδοποιεῖ τὸν ἀναγνώστην

ΣΟΦΙΚΟΪ ΛΙΜΝΟΙ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

5/52

12

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՍՊՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՍՊՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

